ชีวิตของข้าพเจ้ากับการเบิกเนตรในเรื่องของอัลอะชาอิเราะฮฺ

ภาพที่ 1.5 หนังสือชุดรวมข้อเขียนของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์

รู้หรือไม่ว่า ภาพถ่ายหนังสือชุดยาวข้างต้นนี้ คือหนังสือรวมงานเขียนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ นักปราชญ์ฮะดีษแห่งรั้วอัลอัซฮัรที่ได้รับการเทิดทูนจากโลกอะชาอิเราะฮ์ว่าเป็นนักฮะดีษที่เก่งกาจที่สุดจากในกลุ่มนักปราชญ์ฮะดีษร่วมสมัยจากรั้วมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ถึงขั้นว่า ดร.อะลีย์ ญุมอะฮฺ ศิษย์เอกของท่านเองก็ได้เคยยกย่องว่าชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ เป็นนักฮะดีษที่ชำนาญและน่าเชื่อถือที่สุดคนหนึ่งในโลกร่วมสมัย[129]

[129] ดร.อะลีย์ ญุมอะฮฺ ได้ระบุว่า ครั้งหนึ่ง ชัยคฺ ดร.อับดุลฮะลีม มะฮฺมู้ด (อัลอิมามอัลอักบัร) ได้ถูกถามว่าใครคือนักวิชาการที่เราจะต้องให้ความเชื่อถือต่อเขาในเรื่องของการวิพากษ์สายรายงานฮะดีษและการตัดสินสถานะของฮะดีษไม่ว่าจะเศาะฮีฮฺหรือเฎาะอีฟ? ดร.อับดุลฮะลีม จึงได้ตอบว่า มี 2 คน คือท่านอัลลามะฮฺ อัซซัยยิด อับดุลลอฮฺ อิบนุศศิดดี้ก อัลฆุมารีย์ และอัลลามะฮฺ มุฮัมมัด อัลฮาฟิซฺ อัตตีญานีย์

มากไปกว่านั้นชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ยังเป็นเจ้าของสายรายงานฮะดีษของชาวอียิปต์และของรั้วอัลอัซฮัรที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งในเวลานี้ (แม้แต่ ดร.ซะอี๊ด ฟูดะฮฺ ยังต้องอ้างว่าตนเองก็มีสายรายงานที่รับจาก ดร.อะลีย์ ญุมอะฮฺ และรับต่อมาจากท่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์)

เช่นเดียวกันนี้ ดร.อุซามะฮฺ อัลอัซฮะรีย์ ได้เขียนหนังสือขึ้นมาเล่มหนึ่งเพื่อกล่าวสดุดีถึงเหล่านักฮะดีษแห่งรั้วอัลอัซฮัรผู้สร้างคุณูปการต่อวงวิชาการ โดยในหนังสือเล่มนี้มีบทที่กล่าวถึงบทบาทของนักฮะดีษแห่งรั้วอัลอัซฮัรในด้านการ "ตัศฮีฮฺ" และ "ตัฎอีฟ"[130] โดยตรง ซึ่งในจำนวนนี้ ชื่อของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ได้ถูกกล่าวไว้อย่างโดดเด่นที่สุด ดังพบว่า ดร.อุซามะฮฺนั้นเรียกขานชัยคฺอับดุลลอฮฺว่า "อัลอัลลามะฮฺ อัลมุฮัดดิษ อัซซัยยิด อัชชัยคฺ"[131] และยังเป็น "อิมามแห่งศาสตร์การตรวจทานตัดสินสถานะฮะดีษในยุคสมัยนี้"[132]

ภาพหนังสือชุดยาวข้างต้นนี้ คือการจัดพิมพ์ "ชุดรวมงานประพันธ์" ของท่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ เป็นกรณีเฉพาะ โดยทางผู้จัดพิมพ์ได้ทำการพิมพ์รวมเป็นชุดเดียวจบความยาวคือ 19 เล่ม เฉลี่ยความหนาต่อเล่มก็ราว ๆ 550 หน้าขึ้นไป! เนื้อหาภายในหนังสือรวมชุดนี้ครอบคลุมศาสตร์เกือบทั้งหมดในแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮฺ

แต่รู้หรือไม่ว่า หนังสือทั้ง 19 เล่มนี้ แม้ว่าจะนำมาจากข้อเขียนหลายศาสตร์ของชัยคฺอับดุลลอฮฺแล้วก็ตาม ทว่ามันยังไม่สามารถเทียบเท่าผลงานของผู้เป็นพี่ชายของชัยคฺได้เลย นั่นคืออัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ชนิดที่พูดได้เต็มปากเลยว่าหนังสือขนาดยาว 19 เล่มจบนี้

โปรดดูหนังสือ *ฟะตาวาย์อัดดุกตูรอะลีย์ญุมอะฮฺอะนิฎเฎาะรีเกาะติตตีญานียะฮฺ*, ดารุลอิฟตาอ์อัลมิศรียะฮฺ หน้า 6 อ้างถึงใน มุนีร ฮามิด อัลบุเกาะมีย์, *อารออ์อะฮฺมัดบินอัศศิดดี้กอัลฆุมารีย์อัลอะเกาดียะฮฺ*, หน้า 593-594.

[130] "ตัศฮีฮฺ" หมายถึง การตรวจสอบและตัดสินว่าฮะดีษบทหนึ่งมีสถานะ "เศาะฮีฮฺ" (และมักใช้รวมความไปถึงฮะดีษฮะซันด้วย) ส่วน "ตัฎอีฟ" หมายถึง การตรวจสอบและตัดสินว่าฮะดีษบทหนึ่งมีสถานะที่ "เฎาะอีฟ"

[131] อุซามะฮฺ อัซซัยยิด มะฮฺมู้ด อัลอัซฮัร, *อัลฮะดีษวัลมุฮัดดิษูนฟิลอัซฮัรอัชชะรีฟ* (มิศรฺ: กะชีดะฮฺลินนัชริวัตเตาซีอฺ, 1436), หน้า 39.

[132] เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

พอจะเทียบเคียงได้กับหนังสือแค่ “เสี้ยวเดียว” จาก “ตำราศาสตร์ฮะดีษ” ที่ท่านอัลฮาฟิซฺได้ประพันธ์ไว้เท่านั้น ซึ่งมันคือหนังสือต่อไปนี้

1. อัลฮิดายะฮฺฟีตัครีญิอะฮาดีษิลบิดายะฮฺ 8 เล่มจบ
2. อัลมุดาวีย์ลิอิละลิลญามิอิศเศาะฆีรวะชัรฮัยอัลมุนาวีย์ 6 เล่มจบ
3. อะวาฏิฟอัลละฏออิฟมินอะฮาดีษอะวาริฟอัลมะอาริฟ 2 เล่มจบ (945 หน้า)
4. มุฆนีย์อันนะบีฮฺอะนิลมุฮัดดิษวัลฟะกีฮฺ 2 เล่ม
5. อัลบะยานวัตตัฟศีลบิวัศลิมาฟิลมุวัฏเฏาะอ์มินัลบะลาฆอตวัลมะรอซีล 1 เล่ม

รวมเป็น 19 เล่มพอดี และทั้งหมดที่ข้าฯ เอ่ยไปนี้ เป็นเพียงแค่ผลงานของท่านอัลฮาฟิซฺในหมวดฮะดีษล้วน ๆ ซึ่งมาจากผลงานเพียงแค่ 5 ชื่อเท่านั้น แต่ท่านผู้อ่านทราบหรือไม่ว่า อัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์ มีหนังสือที่เขียนทั้งหมดชั่วชีวิตเท่าที่สามารถค้นพบชื่อได้ในเวลานี้ คือ 156 ชื่อ![133] ท่านผู้อ่านลองพิจารณาดูว่าเพียงแค่หนังสือ 5 ชื่อของท่านอัลฮาฟิซฺก็เทียบเท่าที่น้องชายของท่านเขียนมาเกือบทั้งหมดในชีวิตแล้ว!

ไม่แปลกอะไรเลยที่ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ จึงได้พูดถึงพี่ชายของตัวเองไว้ว่า

ومنهم أخي السيد أحمد بن محمد بن الصديق كان يعرف الحديث معرفة تامة...ولو تيسر له من الكتب ما تيسر للحافظ ابن حجر، أو السخاوي ما كان يقل عنهما.

“และส่วนหนึ่งจากพวกเขา (บรรดานักฮะดีษ) คือ พี่ชายของข้าพเจ้า อัซซัยยิด อะฮฺมัด อิบนุมุฮัมมัด อิบนุศศิดดี้ก **เขามีความรอบรู้ในอัลฮะดีษอันเป็นความรอบรู้แตกฉานที่สมบูรณ์แบบ**...และหากตำราต่าง ๆ (ในศาสตร์ฮะดีษ) ได้เป็นที่สะดวกง่ายดายแก่เขา (ในการค้นคว้าวิจัย) แบบเดียวกับที่มันได้เป็นที่ง่ายดายแก่ท่านอัลฮาฟิซฺอิบนุฮะญัรหรือท่านอัซซะคอวีย์แล้วไซร้ **เขาก็จะไม่ด้อย (ในเชิงความรู้) ไปกว่าทั้งสองท่านนี้แน่นอน**”[134]

---

[133] อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ อัฏฏ็อนญีย์ อัลมัฆริบีย์ อัลฮะซะนีย์, *อัลมุฆีรฺอะลัลอะฮาดีษอัลเมาฎูอะฮฺฟิลญามิอิศเศาะฆีร*, หน้า 48.

[134] อับดุลลอฮฺ บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี้ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *เมาซูอะฮฺอัลอัลลามะฮฺอัลมุฮัดดิษอัลมุตะฟันนินซัยยิดีย์อัชชะรีฟอับดิลละฮฺบินมุฮัมมัดบินอัศศิดดี้กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์*, เล่ม 1, รับผิดชอบเรื่อง

أنشأها له بعض أتباعه.

ومنهم أخي السيد أحمد بن محمد بن الصديق كان يعرف الحديث معرفة تامة وله فيه بحوث مهمة وتآليف مفيدة، وكان كثير القراءة لا يمل منها، وله اطلاع واسع على كتب الحديث المطبوع منها والمخطوط، ولو تيسر له من الكتب ما تيسر للحافظ ابن حجر، أو السخاوي ما كان يقل عنهما.

ومن كتبه الدالة على علو كعبه في علم الحديث: "تخريج أحاديث بداية المجتهد"، وكتاب "المداوي لعلل الجامع وشرحي المناوي" في ستة مجلدات، من قرأه يدرك منه إتقانه لعلم العلل، والبحث في الأسانيد بطريقة المحدثين الكبار، وله مستخرج على "الشمائل"، ومستخرج على "الشهاب"، والمستخرجات انقطعت من ثمانية قرون، وأملى مجالس حديثية بالمسجد الحسين وجامع الكخيا وبطنجة بالزاوية الصديقية فأحيا سنة الإملاء بموت السيد مرتضى الزبيدي.

ومنهم أخي الأصغر السيد عبدالعزيز، لازم الأخ الأكبر وتعلم منه علم الحديث، وعرف منه كيف يبحث في الأسانيد، وكيف يصحح أو يحسن أو يضعف وله مؤلفات تدل على معرفته بعلم الحديث.

ومنهم الشيخ أحمد بن محمد شاكر، كان يعرف علوم الحديث معرفة جيدة تدل عليها تحقيقاته للكتب التي حققها، غير أنه كان يعرف العلل وكان لا يهتم بها، فكان يصحح حديث عبدالله بن لهيعة مع معرفته بما قيل فيه، وله رأيه في ذلك، وتحقيقاته لـ"مسند الإمام أحمد" مفيدة.

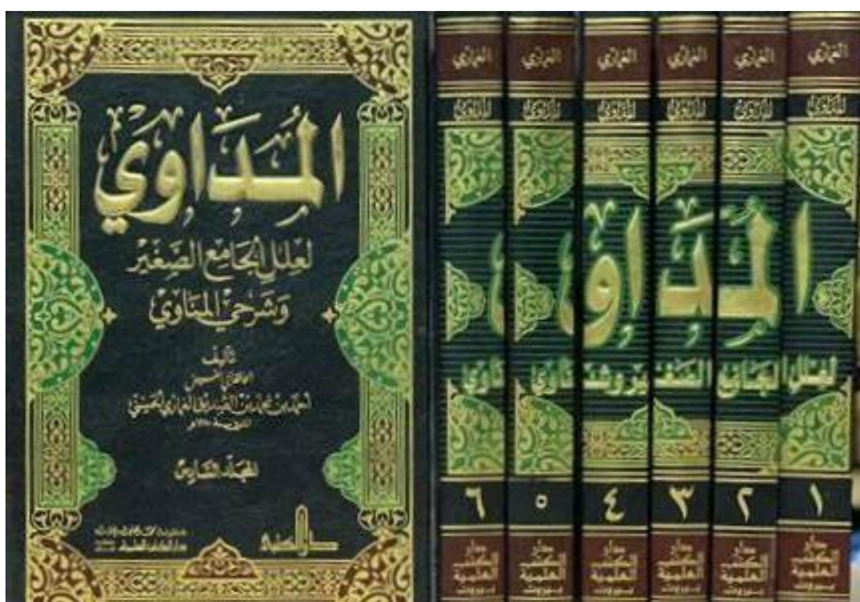
ومنهم محمد ناصر الدين الألباني، يعرف الحديث معرفة جيدة، إلا أنه

ภาพที่ 1.6 ข้อเขียนของอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ที่ยกย่อง อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด ว่ามีความรู้ในระดับที่เกือบจะเทียบเท่าท่านอิบนุฮะญัรและอัซซะคอวีย์

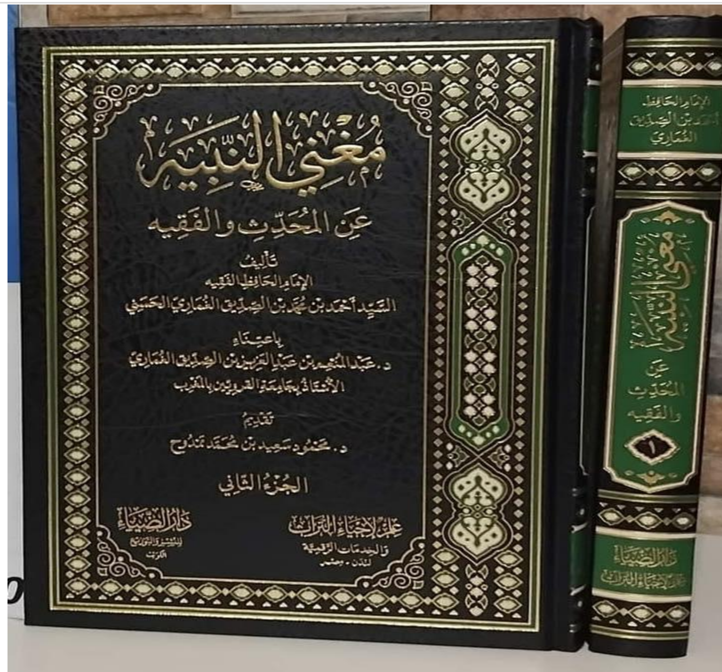
การจัดพิมพ์โดย มะฮฺมู้ด ซะอี้ด บินมุฮัมมัด มัมดูฮ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (อัลกอฮิเราะฮฺ: ดารุซซะลามลิฏฏิบาอะฮฺ วันนัชรฺวัตเตาซีอฺวัตตัรญะมะฮฺ, 1438), หน้า 239.

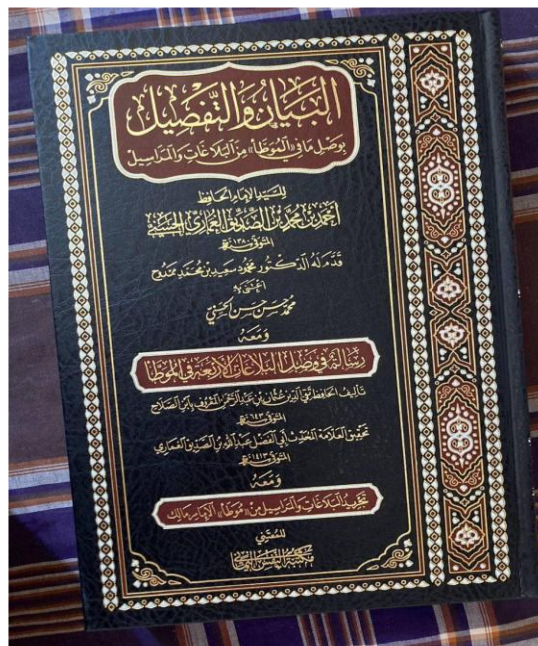
ภาพที่ 1.7 หนังสือ อัลฮิดายะฮฺฟีตัครีญิอะฮาดีษิลบิดายะฮฺ 8 เล่มจบ

ภาพที่ 1.8 หนังสือ อัลมุดาวีย์ลิอิละลิลญามิอิศเศาะฆีรวะชัรฮัยอัลมุนาวีย์ 6 เล่มจบ

ภาพที่ 1.9 หนังสือ มุฆนีย์อันนะบีฮฺอะนิลมุฮัดดิษวัลฟะกีฮฺ 2 เล่ม

ภาพที่ 1.10 หนังสือ อัลบะยานวัตตัฟศีลบิวัศลิมาฟิลมุวัฏเฏาะอ์มินัลบะลาฆอตวัลมะรอซีล 1 เล่ม

ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัตตะลีดีย์ ได้เขียนถึงความสามารถในด้านความจำของอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ว่า

ท่านอัลฮาฟิซฺ เคยทำการสอนหนังสือ เศาะฮีฮฺมุสลิมและญามิอฺอัตติรมิซี้ย์ ซึ่งในการสอนนี้จะมีการทำ "มัจลิซอิมลาอ์อัลฮะดีษ" (วงการเรียนฮะดีษที่มีการอ่านตัวบทฮะดีษพร้อมระบุสายรายงานให้ลูกศิษย์ฟัง) เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นที่มัสยิดอัลญามิอฺอัลกะบีร เมืองฏ็อนญะฮฺ ประเทศโมร็อกโก โดยท่านอัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์ ได้ทำการอ่านฮะดีษทั้งหมด 80 บท ผ่านวิธีการต่อไปนี้

1) อ่านฮะดีษปากเปล่าจากความจำโดยไม่เปิดหนังสือดูเลย

2) ไล่สายรายงานของฮะดีษทุกบทจาก "ความจำของท่าน" อันเป็นสายรายงานที่ยาวเหยียดตั้งแต่ตัวท่านอัลฮาฟิซฺไล่ย้อนไปจนถึงท่านนบีﷺ[135]

3) การอ่านฮะดีษทั้ง 80 บทพร้อมสายรายงานด้วยความจำนี้ ไม่มีสะดุดและไม่มีติดขัดให้ต้องมานั่งนึกทวนตรงจุดใดทั้งสิ้น

4) เมื่อครบ 80 บทแล้ว ท่านอัลฮาฟิซฺก็จะย้อนกลับมาที่บทแรกใหม่ และเริ่มทำการแจ้งแหล่งบันทึกของฮะดีษแต่ละบทว่ามีนักฮะดีษคนใดอื่นอีกบ้างที่ได้บันทึกฮะดีษเหล่านั้นร่วมกัน

5) จากนั้นก็เริ่มทำการวิพากษ์ถ้อยคำต่าง ๆ ของฮะดีษแต่ละบท, การแจ้งกระแสที่แตกต่างของสายรายงานในฮะดีษแต่ละบท, การกล่าวถึงผู้รายงานของฮะดีษเหล่านั้นในแง่ของความเกี่ยวข้องกับแหล่งบันทึกฮะดีษบทนั้น โดยฮะดีษทุกบทที่อ่านไป ท่านอัลฮาฟิซฺจะทำการให้สถานะกำกับเสมอไม่ว่าจะเศาะฮีฮฺ, ฮะซันหรือเฎาะอีฟ

6) ต่อมาก็วิเคราะห์ประวัติชีวิตและรายละเอียดชีวิตของผู้รายงานฮะดีษเหล่านั้น เช่น เขามีครูชื่ออะไร มีศิษย์ชื่ออะไร สภาพของพวกเขาคืออะไร ไปจนถึงวันตายของพวกเขา

---

[135] โดยทั่วไปของมัจลิซอิมลาอ์อัลฮะดีษ มักมีการไล่สายรายงานจากตัวครูซึ่งเป็นผู้อ่านฮะดีษไปจนถึงนบี

7) ต่อมาก็วิพากษ์คำยาก (อัลเฌาะรี๊บ) ของฮะดีษแต่ละบท, คำศัพท์ต่าง ๆ ที่เกิดปัญหาในการทำความเข้าใจและแจกแจงหน้าที่ของคำศัพท์แต่ละตัวจากประโยคของฮะดีษแต่ละบทในเชิงของไวยากรณ์อาหรับ (อัลอิอฺรอบ)

8) ต่อมาท่านก็จะอภิปรายถึงความเข้าใจที่มีต่อฮะดีษ ความหมายของฮะดีษ มัสฮับ (ทัศนะ) ต่าง ๆ ของเหล่าผู้รู้ต่อเนื้อหาของฮะดีษและเสนอหลักฐานทั้งหมดของแต่ละมัสฮับในประเด็นนั้นพร้อมทำการวิพากษ์ในทางวิชาการและจบลงด้วยการให้น้ำหนักต่อทัศนะที่ถูกต้องและสนับสนุนทัศนะดังกล่าวนั้นด้วยกับตัวบทหลักฐาน

9) จากนั้นท่านก็จะทำการสรุปบทเรียนและสาระที่ได้รับจากการเรียนฮะดีษเหล่านี้[136]

นี่คือสิ่งที่ อัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์ เคยทำไว้ สมกับฉายา “อัซซุยูฏีย์แห่งยุคสมัย” ที่ท่านได้รับมาโดยไร้ข้อกังขา และเท่าที่ข้าฯ ทราบมา ไม่เคยมีศิษย์เก่าจากมหาวิทยาลัยอัลอัซฮัรคนใดสามารถทำแบบนี้ได้อีกเลยนับตั้งแต่อัลฮาฟิซฺอัซซุยูฏีย์ﷺจากไปจนถึงบัดนี้ ซึ่งมันก็สอดคล้องกับคำพูดของนักวิชาการฮะดีษบางท่านที่ระบุว่า ในเวลานี้ไม่มีใครในกลุ่มผู้รู้ฮะดีษของรั้วอัลอัซฮัรที่มีความรู้ในระดับเดียวกันกับอัลฆุมารีย์ได้แล้ว ตรงนี้ ข้าฯ จึงมีคำถามไปยังศิษย์เก่าแห่งอัลอัซฮัร (โดยเฉพาะจำพวกที่ชอบคุยโวว่าเรียนมาเยอะ) ว่าพวกท่านคิดเห็นอย่างไรกับเรื่องนี้ ข้าฯ ขอความเห็นจากพวกท่านหน่อย โดยเฉพาะความเห็นของศิษย์มหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร สาขาฮะดีษ เป็นกรณีเฉพาะ

และก็ไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดอะไรอีกเช่นกันที่ ดร.มะฮฺมู้ด มัมดูฮฺ ไม่เพียงแต่จะยกย่องให้ อัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์ เป็นนักฮะดีษที่ไม่มีผู้รู้จากรั้วอัลอัซฮัรคนใดเทียบบารมีความรู้ได้แล้ว เพราะมากไปกว่านั้น ดร.มัมดูฮฺ ยังประกาศลั่นเลยว่า นับตั้งแต่สมัยของอัซซะคอวีย์และอัซซุยูฏีย์ผ่านพ้นไปแล้ว ไม่เคยมีปราชญ์ในอุมมะฮฺอิสลามคนใดที่สามารถไต่ระดับความรู้ในศาสตร์ฮะดีษไปจนถึงระดับที่เทียบเท่าทั้งสองท่านนี้ได้เลยนอกจากอัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์เท่านั้น! สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นจากข้อเขียนตั้งแต่หน้าที่ 7-112 ในช่วงต้นของหนังสือที่มีชื่อว่า

---

[136] อับดุลลอฮฺ อัตตะลีดีย์, *ฮะยาตุชชัยคอะฮฺมัดบินอัศศิดดี๊ก* (ติฏวาน: อัลมะฮฺดียะฮฺ, ม.ป.ป.), หน้า 29.

“อะวาฏิฟอัลละฎออิฟมินอะฮาดีษอะวาริฟอัลมะอาริฟ” ในเล่มที่ 1 ซึ่งในข้อเขียนส่วนนี้เราพบว่า ดร.มัมดูฮฺ ได้เขียนยืนยันถึงสิ่งนี้ไว้ ในช่วงการวิเคราะห์ประวัติชีวิตและความรู้ของท่านอัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์[137]

สิ่งที่เหลือเชื่อมากสำหรับประวัติชีวิตของ อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ คือ ท่านไม่มีปริญญาบัตรทางการศึกษาแม้แต่ใบเดียวจากสถาบันการศึกษาใด ๆ เลยทั้งสิ้น ไม่มีแม้แต่อนุปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร

และสิ่งที่ทำให้ข้าฯ รู้สึกขนลุกชันไปทั้งตัวคือ ในสามปีสุดท้ายก่อนอัลฮาฟิซฺจะเสียชีวิตไป ท่านได้ทันเห็นบุรุษวัย 40 ปีผู้หนึ่งซึ่งไม่ใช่ชาวอาหรับโดยกำเนิดปรากฏขึ้น ชายผู้นี้ได้ก้าวเท้าออกมาสู่โลกวิชาการและได้เขียนตำราโต้แย้งอัลฆุมารีย์กลับไปในประเด็นเรื่องการประดับประดาสิ่งปลูกสร้างลงบนสุสาน

เพียงแค่ชายผู้นี้ปรากฏตัวสู่โลกวิชาการด้วยหนังสือเล่มแรกในชีวิตของเขา มันก็ส่งผลกระทบจนถึงขั้นทำให้บุคคลอย่าง อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ต้องยอมเรียกชายผู้นี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งจากผู้อาวุโส (ทางความรู้) ในด้านของการถ่องแท้แตกฉานในศาสตร์ฮะดีษเลยทีเดียว แม้ว่า อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ จะติเตียนว่า เขาเป็นพวกหัวดื้อที่ยึดติดกับอิบนุตัยมียะฮฺก็ตาม ชายผู้นี้ก็คือ อัลลามะฮฺ มุฮัมมัด นาศิรุดดีน อัลบานีย์ﷺนั่นเอง[138]

---

[137] อะฮฺมัด บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี๊ก อัลฮะซะนีย์ อัลฆุมารีย์ อัลมัฆริบีย์, *อะวาฏิฟอัลละฎออิฟมินอะฮาดีษอะวาริฟอัลมะอาริฟ*, เล่มที่ 1, หน้าที่ 7-112.

[138] คำพูดของอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ที่มีต่อชัยคฺอัลบานีย์นั้น ข้าฯ ได้เสนอไปแล้วก่อนหน้านี้ภายใต้หัวข้อ “และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ” และสำหรับหนังสือเล่มที่ชัยคฺอัลบานีย์เขียนขึ้นเพื่อตอบโต้อัลฆุมารีย์ ท่านสามารถอ่านได้ใน มุฮัมมัด นาศิรุดดีน อัลอัลบานีย์, *ตะฮฺสีรุซซาญิดมินอิตติคอสิลกุบู้รมะซาญิด* (อัรริยาฎ: มักตะบะตุลมะอาริฟลินนัชริวัตเตาซีอฺ, 1422), หน้า 74.

حتى فاق في علومه أكابر حفاظ هذه الامة فهو يعتبر من جهة الحفظ والاطلاع على متون الاحاديث وطرقها واستحضارها والاحاطة بذيولها ومعرفة صحيحها من سقيمها مع الاتقان والانتقاد من أهل الطراز الاول فقد كان في طبقة الامام احمد بن حنبل وعلي ابن المديني والبخاري وابن معين وأبى حاتم وابنه وأضرابهم من أهل الحفظ فقد وجدناه يزاحم هؤلاء الحفاظ وينتقد عليهم في الجرح والتعديل والتصحيح والتضعيف ولا يقنع بتقليدهم بل يزاحمهم ويهاجمهم ولا يهابهم لعلمهم ولمكانتهم بل يصرح بمخالفتهم بكل اقدام انتصارا للحق وبيانا للصواب

وقد كان يدرس صحيح مسلم وجامع الترمذي بالجامع الكبير بطنجة فكان يملي ثمانين حديثا بأسانيدها من حفظه بلا تلعثم ولا توقف ثم اذا فرغ منها يرجع فيبتدئ بالحديث الاول فيتكلم على تخريجه وذلك بان يذكر من وافق المصنف على تخريج ذلك الحديث من أصحاب الامهات والاصول المسندة ثم يذكرها بألفاظها وطرقها ورواتها معزوة الى مخرجيها وهو في كل ذلك يصحح ويحسن ويضعف ثم ينتقل لرجال الحديث فيتكلم على تراجمهم واحدا اثر الآخر فيذكر مواليدهم ونشآتهم ورحلاتهم وشيوخهم وتلامذتهم وأحوالهم وسيرهم ووفياتهم (1) ثم ينتقل لغريب الحديث وألفاظه المشكلة وإعراب ما يجب ان يعرب منه ثم ينتقل لفقه الحديث ومعناه ومذاهب العلماء ويذكر دليل كل مذهب مع الايرادات والاجوبة ثم يصحح ما هو الحق ويعضده بالادلة ويذكرها مخرجة معزوة مبينة ثم ينتقل لفوائد الحديث وما يوخذ منه وهكذا كانت دروسه فيخرج الحاضر درسه مزودا بأنواع من العلوم لا يهتدي اليها ولو عاش مآت السنين .

وبذلك كان قد فاق كثيرا من حفاظ علم الحديث من المتأخرين كامثال ابن عبد البر وابن حزم وعياض وابن العربي المعافري وابن تيمية وابن القيم والمزي والذهبي وابن كثير وابن سيد الناس وابن دقيق العيد والنووي والمنذري والعراقي وولده ابى زرعة ونور الدين الهيثمي وابن حجر العسقلانى والسخاوي والسيوطي والزبيدي وغيرهم فاننا نجد هؤلاء يصلحون ان يكونوا تلامذة له يعرف ذلك اهل هذا الفن والمطلعون على كتب الشيخ وعلمه وعلى احوال اولئك وكتاباتهم وقد صرح بذلك نفسه في منن الله تعالى عليه فقال في البحر ومنها بلوغه في الحديث الى درجة الحفاظ الاقدمين اهل النقد والتحرير والاجتهاد والتحقيق فيه بما لم يصل اليه

1) وكانت تراجم الرجال من مفسرين ومحدثين وصوفيين وفقهاء على سائر المذاهب والطبقات والثقات والضعفاء واهل الفرق المحقة والمبطلة جميع ذلك نصب عينه كأنه عاصر الجميع ه . مؤلف

— 29 —

ภาพที่ 1.11 ข้อเขียนของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัตตะลีดีย์ ที่กล่าวถึงการทำ “มัจลิซอิมลาอ์อัลฮะดีษ” โดยอัลฮาฟิซฺ อัลฆุมารีย์

ท่านผู้อ่านลองคิดดูเถิดว่าหาก อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ﷺมีชีวิตอยู่ต่อไปจนทันเห็นหนังสือจำนวน 231 ชื่อ ที่อัลบานีย์ﷺประพันธ์ไว้ทั้งชีวิต[139] มันจะเกิดอะไรขึ้น!

เรื่องราวของสองพี่น้องสกุลอัลฆุมารีย์และชัยคฺอัลบานีย์ﷺมีผลโดยตรงต่อข้าฯ ตลอดเวลา 15 ปีที่ผ่านมาที่ข้าฯ ศึกษาความขัดแย้งระหว่างสายธารอัซซะละฟียะฮฺและสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺ และ ณ ตรงนี้ ข้าฯ ปรารถนาที่จะสรุปสิ่งที่ข้าฯ รับรู้มาจากการศึกษาความคิดและชีวิตของบุคคลทั้งสามดังนี้

ประการแรก สำหรับชัยคฺอัลบานีย์นั้น ผลงานจากชีวิตการต่อสู้ของท่านมีผลโดยตรงต่อการเข้าใจแนวทางอัซซะลัฟของข้าฯ อิทธิพลของท่านชัยคฺส่งผลมาถึงข้าฯ โดยตรงผ่านนักวิชาการสองกลุ่ม กลุ่มแรก คือท่าน อ.ปราโมทย์ ศรีอุทัย ﷺและทีมงานของท่าน อ.ปราโมทย์คือ นักวิชาการคนแรกในชีวิตที่ทำให้ผมรู้จักวิชาการของชัยคฺอัลบานีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ แนวทางของชัยคฺอัลบานีย์ในการวิภาษข้อเขียนของคู่ขัดแย้งจากฟากฝั่งของกลุ่มอัลอะชาอิเราะฮฺและศูฟีย์ กลุ่มที่สอง คือบรรดาผู้รู้ซะละฟียะฮฺจากประเทศอังกฤษที่ได้รับความรู้ในเรื่องแนวทางอัซซะลัฟผ่านกลุ่มลูกศิษย์ของชัยคฺอัลบานีย์ ในจำนวนนี้มีบุคคลที่โดดเด่นที่สุดคือ ดร.อบูอียาฎ อัมญาด เราะฟีก (Abu Iyaad Amjad Rafiq) ซึ่งท่านมีผลงานโดยตรงในการวิภาษอัลอะชาอิเราะฮฺและกลุ่มอิควาน

ประการที่สอง อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ คือนักวิชาการระดับโลกที่ประณามสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺด้วยเนื้อหาที่ตรงกับสิ่งซึ่งข้าฯ คิดมาตลอด นับตั้งแต่ช่วงที่ข้าฯ ยังไม่รู้จักความรู้ของอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ข้าฯ ได้ศึกษาแนวทางอัลอะชาอิเราะฮฺจากทุกช่องทางของพวกเขาที่ข้าฯ สามารถเข้าถึงมันได้ และแม้ว่าข้าฯ จะเติบโตมากับการเรียนคุณลักษณะของพระเจ้าตามแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮฺ แต่ข้าฯ ไม่เคยรู้สึกที่จะคล้อยตามเหตุผลและการโต้แย้งของพวกเขาเลย ข้าฯ รู้สึกได้เสมอว่า แนวทางของพวกเขาไม่ต้องการสิ่งใดนอกจากชักลากผู้คนให้ปฏิเสธความหมายของอัลกุรอานและอัลฮะดีษ พร้อมกับสยบยอม

---

[139] อับดุลลอฮฺ มุฮัมมัด อัชชัมรอนีย์, *ษะบะตุมุอัลละฟาติลมุฮัดดิษิลกะบีรอัลอิมามมุฮัมมัดนาศิริดดีนอัลอัลบานีย์* (อัรริยาฎ: ดารฺอิบนิลเญาซีย์ลินนัชริวัตเตาซีอฺ, 1422), หน้า 92.

ต่อปรัชญาของชาวกรีกอย่างเพลโตและอริสโตเติล บุคคลอย่างอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ คือนักวิชาการที่ประณามอัลอะชาอิเราะฮฺได้ตรงเป้าที่สุด นั่นคือคำประณามของท่านระบุว่า หลักศรัทธาของพวกอะชาอิเราะฮฺวางรากฐานอยู่บนปรัชญาอันเน่าเหม็นของพวกกรีกและตรรกศาสตร์ของพวกไหว้รูปปั้นที่ไม่รู้จักภาษาอาหรับ ทั้งยังเป็นแนวทางที่ด้อยค่าความรู้ทางศาสนาของบรรดาเศาะฮาบะฮฺ คำศัพท์และวาทกรรมต่าง ๆ ที่ข้าฯ ใช้มันในการบรรยายไม่ว่าจะเป็น "เตาฮีดแบบกรีก", "หลักศรัทธาแห่งเอเธนส์และเทือกเขาโอลิมปัส" หรือแม้แต่ "ตรรกะกรีก" ล้วนเป็นผลมาจากการตกตะกอนความคิดซึ่งได้มาจากการอ่านหนังสือของอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ทั้งสิ้น

ประการที่สาม อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ คือนักฮะดีษระดับโลกที่สะท้อนให้เห็นถึงความย้อนแย้งและอลหม่านของสถาบันการศึกษาจากฝ่ายอัลอะชาอิเราะฮฺ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมานี้ ข้าฯ ได้เห็น "เหล่านักคุยโว" จำนวนหนึ่ง มักโฆษณาชวนเชื่อหลอกคนในสังคมว่าการเข้าศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร คือการเปิดโลกให้พวกเขาเชื่อมั่นศรัทธาต่อแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮฺ เพราะวิชาการของอัลอัซฮัรนั้นเยี่ยมยอดที่สุดและอัลอัซฮัรเองก็ยึดถือแนวคิดของอัลอะชาอิเราะฮฺ สำหรับข้าฯ แล้ว การคุยโวเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนด้อยและคลั่งสถาบันของคนพวกนี้ เพราะสำหรับข้าฯ แล้ว อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ซึ่งมีความรู้เหนือกว่าใครทั้งหมดในรั้วอัลอัซฮัร คือกรณีที่คู่ควรกว่าที่ข้าฯ จะนำมากล่าวว่าท่านได้เบิกเนตรของข้าฯ จนรู้แจ้งว่าอัลอะชาอิเราะฮฺนั้นยึดถือในเวทมนต์ของอริสโตเติลมากกว่าทางนำของอิสลาม ความย้อนแย้งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนจากการที่ ดร.อุซามะฮฺ อัลอัซฮะรีย์ (ครูผู้เย่อหยิ่งจองหองและคุยโวของใครหลายคน) ได้เทิดทูน อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ไว้เหนือหัว โดยที่ ดร.อุซามะฮฺ ไม่กล้าแม้แต่จะวิภาษอัลฮาฟิซฺกลับคืนกระทั่งรอยขีดข่วนใด ๆ จากกรงเล็บของอัลอัซฮัรก็ไม่มีปรากฏบนร่างกายของอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ หากท่านจินตนาการไม่ออกจงพิจารณาดูข้อความต่อไปนี้ว่า ดร.อุซามะฮฺได้กล่าวถึง อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ไว้อย่างไร

ดร.อุซามะฮฺ มีผลงานหนังสือชุดหนึ่งที่น่าสนใจมากและหนังสือชุดนี้มีจำนวนเล่มทั้งหมด10 เล่มจบ หนังสือชุดนี้นับเป็นการรวบรวมรายชื่อและประวัติโดยสังเขปของทำเนียบนักปราชญ์อัลอัซฮัรที่โดดเด่นที่สุดมาใส่ไว้ในหนังสือชุดนี้

ในเล่มที่ 6 ดร.อุซามะฮฺ อัลอัซฮะรีย์ ได้เขียนประวัติของอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์พร้อมติดยศทางวิชาการแก่เขาว่า

خاتمة الحفاظ: العلامة المحدث الحافظ الناقد الفقيه السيد.

"นักท่องจำฮะดีษเรือนแสนคนสุดท้ายในหมู่นักท่องจำฮะดีษทั้งหลาย คือท่านอัลอัลลามะฮฺ (มหาสมุทรแห่งความรู้) ท่านนักฮะดีษ ท่านอัลฮาฟิซฺ (จำฮะดีษเรือนแสนบทพร้อมสายรายงาน) ท่านอันนากิด (นักวิภาษสายรายงานและตัวบทฮะดีษ) อัลฟะกีฮฺ (ผู้ถ่องแท้ในศาสตร์ฟิกฮฺ) ท่านอัซซัยยิด (ผู้เป็นสายโลหิตของท่านนบีﷺ)"[140]

ในหน้าถัดมา ดร.อุซามะฮฺ ได้เสนอคำพูดของ อัลฮาฟิซฺ อับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ที่กล่าวถึงอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ว่า

كان يعرف الحديث معرفة تامة...ولو تيسر له من الكتب ما تيسر للحافظ ابن حجر، أو السخاوي ما كان يقل عنهما.

"**เขามีความรอบรู้ในอัลฮะดีษอันเป็นความรอบรู้แตกฉานที่สมบูรณ์แบบ**...และหากตำราต่าง ๆ (ในศาสตร์ฮะดีษ) ได้เป็นที่สะดวกง่ายดายแก่เขา (ในการค้นคว้าวิจัย) แบบเดียวกับที่มันได้เป็นที่ง่ายดายแก่ท่านอัลฮาฟิซฺอิบนุฮะญัร หรืออัซซะคอวีย์แล้วไซร้ **เขาก็จะไม่ด้อย (ในเชิงความรู้) ไปกว่าทั้งสองท่านนี้แน่นอน**"[141]

---

[140] อุซามะฮฺ อัซซัยยิด มะฮฺมู้ด อัลอัซฮะรีย์, *ญัมฮะเราะตุอะอฺลามอัลอัซฮัรอัชชะรีฟฟิลก็อรนัยนฺอัรรอบิอฺอะชัรวัลคอมิซอะชัรอัลฮิจรียัยนฺ*, เล่มที่ 6 (อัลอิซกันดะรียะฮฺ: มักตะบะฮฺอัลอิซกันดะรียะฮ, 1440), หน้า 19.

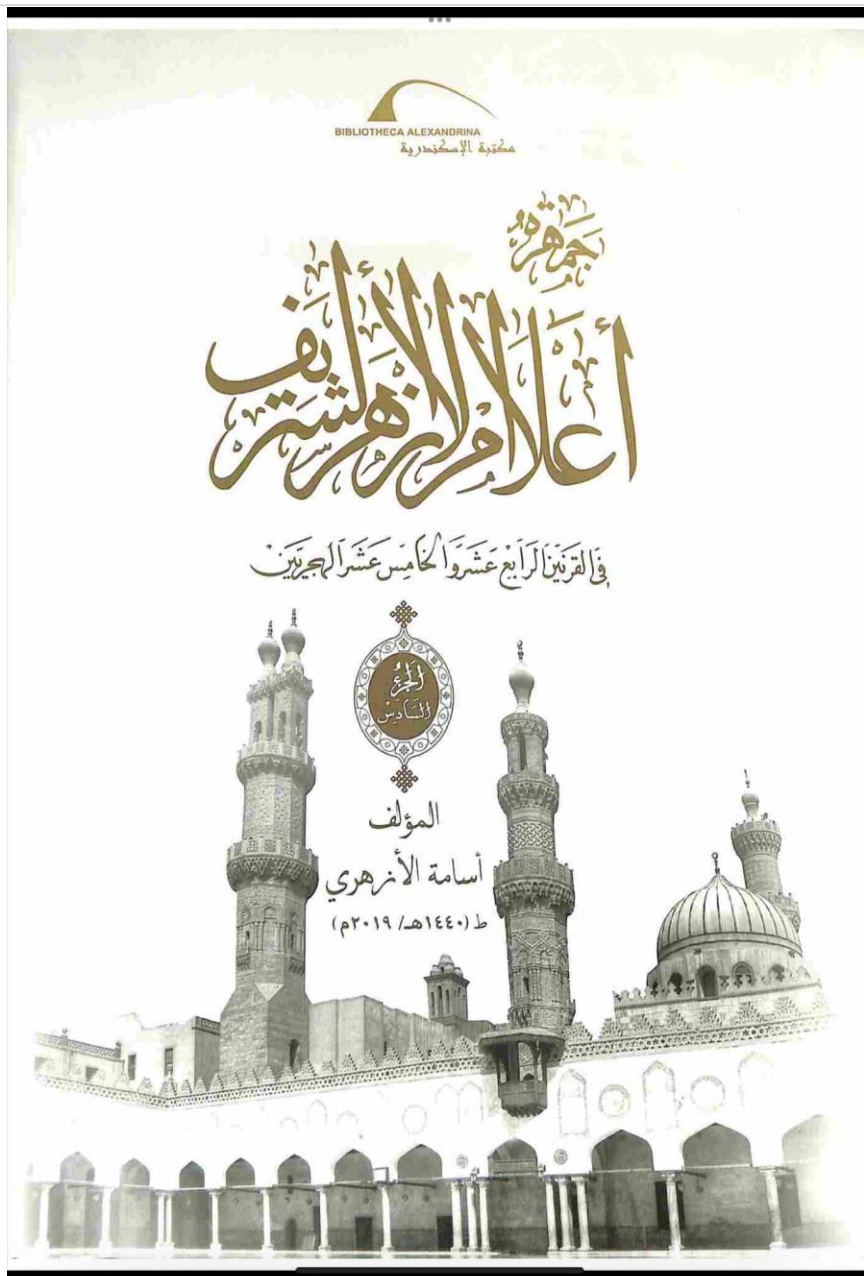
[141] เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

จากตรงนี้ ข้าฯ ขอกล่าวว่า ขอแสดงความยินดีกับรั้วอัลอัซฮัรที่มีลูกศิษย์ซึ่งเยี่ยมยอดจนสามารถไต่ระดับความรู้ได้ถึงเพียงนี้ และตอนนี้ก็ไม่น่าจะเหลือใครในรั้วอัลอัซฮัรที่ทำได้แบบนี้อีกแล้ว

นี่คือคำสรรเสริญของ ดร.อุซามะฮฺ ที่มีต่อคนที่ประณามสาปส่งอัลอะชาอิเราะฮฺและประณามผู้รู้แห่งอัลอัซฮัรและดินแดนอียิปต์ว่าเป็นกาฟิรฺ เอทิสต์ และเป็นผู้รู้ชั่วช้าเลวทรามยิ่งกว่าใครทั้งหมดในแผ่นดินโลกอิสลาม! มีอะไรที่จะย้อนแย้งและอัปยศไปมากกว่าท่าทีประจบสอพลอเช่นนี้อีกไหม?

ภาพที่ 1.12 รูปถ่ายขณะ ดร.อุซามะฮฺกำลังจับมือเล่นกับสุนัข

ภาพที่ 1.13 หน้าปกหนังสือ ญัมฮะเราะตุอะอฺลามอัลอัซฮัรอัชชะรีฟฟิลก็อรนัยนฺอัรรอบิอฺอะชัรวัลคอมิซอะชัรอัลฮิจรียัยนฺ ประพันธ์โดย ดร.อุซามะฮฺ อัลอัซฮะรีย์ และรูปถ่ายขณะ ดร.อุซามะฮฺกำลังจับมือเล่นกับสุนัข

وفيات سنة ١٣٨٠ هـ

بقي أن أقول إن السيد عبد الرشيد إبراهيم ذكر في كتابه «عالم إسلام» الذي ترجمته من العثمانية إلى العربية بألف صفحة، أنه قابل الكونت أوكوما OKUMA رئيس وزراء اليابان ووزير خارجيتها الأسبق ومؤسس جامعة «واسيدا» وذكر له، أن عربيًا جاء قبل سنوات يريد أن يجعل الإمبراطور مسلمًا، ولا أدري هل وفق بمقابلة الإمبراطور أم لا، أما أنا صالح السامرائي فأقول إنه ليس هناك عربي له هذا الطموح غير الجرجاوي على حسب ظني، وقد ذكر السيد سوزوكي أن الجرجاوي وصل اليابان في ديسمبر ١٩٠٦م، ولم يحضر المؤتمر الذي عقد في سبتمبر، وإنه لم يستطع رؤية الإمبراطور بل اجتمع برئيس الوزراء كاتسورا.

إن إنكار زيارة رجل ما لبلد ما ليس بالأمر الجديد، فقد قرأت أخيرًا أن باحثة في المتحف البريطاني متضلعة باللغة الصينية أنكرت على «ماركو بولو» زيارته للصين، ولا تزال مسألة زيارة الجرجاوي لليابان محل نظر المهتمين من يابانيين وعرب لتقديم الأدلة الثبوتية أو النافية وفي مقدمتهم صالح السامرائي).

خاتمة الحفاظ: العلامة المحدث الحافظ الناقد الفقيه السيد: أبو الفيض أحمد ابن الشيخ الإمام أبي عبد الله محمد بن الصديق بن أحمد ابن محمد بن قاسم بن محمد بن محمد - مرتين - بن عبد المؤمن بن محمد ابن عبد المؤمن الغماري الحسني الإدريسي.

ولد في قبيلة بني سعيد في السابع والعشرين من رمضان ١٣٢٠هـ الموافق ٢٨ ديسمبر، سنة ١٩٠٢م، وبقي به والده هناك شهرين، ثم رجع به إلى طنجة فنشأ بها إلى أن أتم خمس سنين، فأدخله إلى المكتب لحفظ القرآن، وتابعه في حفظ المتون، ثم جد هو في الطلب، ولهج بالاشتغال بالحديث الشريف.

وواظب على القراءة على أبيه حتى توجه إلى القاهرة في جمادى سنة تسع وثلاثين وثلاث مئة وألف، فلما وصلها اشتغل بالتلقي على علماء الأزهر الشريف؛ ومنهم: العلامة الشيخ: محمد إمام ابن العلامة الكبير برهان الدين السقا، فافتتح معه: الآجرومية بشرح الكفراوي فختمها في ثمانية عشر يومًا، ثم: الألفية بشرح ابن عقيل ثم الألفية بشرح ابن عقيل مع بعض حواشيه فوصل فيها إلى حروف الجر، وابتدأت الدراسة بالأزهر بعد عيد الفطر فشرع في: الألفية بشرح الأشموني وحاشيته على الشيخ حسن حجازي، وقد عينه له شيخه محمد إمام السقا فأتم منه إلى باب الإضافة وانتهت الدراسة، ثم حضر على الشيخ: يس الجندي، والعلامة الشيخ: بخيت المطيعي، والعلامة: محمد إبراهيم السمالوطي، مع ملازمة الشيخ: إمام السقا، وملازمة العلامة السيد أحمد رافع الطهطاوي.

ภาพที่ 1.14 เนื้อหาในหน้าที่ 19 ของหนังสือ ดร.อุซามะฮฺ ได้ยกย่องอัลฮาฟิซฺด้วยยศทางวิชาการที่ยิ่งใหญ่และอลังการ

وقد انتفع بعلمهم وعقولهم، مع العكوف على المطالعة والقراءة، مع الهمة والدأب، والحافظة المفرطة المدهشة، والنشاط الجم في التأليف والكتابة.

وكانت له ندوة علمية أدبية في منزله بالقاهرة يجتمع فيها كثير من العلماء والأفاضل، وقد كان ﷺ نمطًا فريدًا من الحفاظ المحدثين النقاد، ذوي التحريرات الحديثية الدالة على رسوخ قدمه في هذه الصنعة، وله التصانيف الحديثية الغريبة على نمطٍ قد انقطع منذ زمن، قال شقيقه المحدث الحافظ السيد عبد الله بن الصديق الغماري: (كان يعرف الحديث معرفة جيدة، وصنف فيه التصانيف العديدة، وانقطع له، فأخرج لنا مصنفات ذكرتنا بالحفاظ المتقنين)، وقال: (كان يعرف الحديث معرفة تامة، وله فيه بحوث مهمة وتآليف مفيدة، وكان كثير القراءة لا يمل منها، وله اطلاع واسع على كتب الحديث المطبوع منها والمخطوط، ولو تيسر له من الكتب ما تيسر للحافظ ابن حجر أو السخاوي ما كان يقل عنهما).

وشهد له بالحفظ والمهارة عدد من المحدثين والعلماء، حتى من يعاديه وينتقصه، لم يجحد حفظه واطلاعه وتمكنه، وقالت الأستاذة بشرى الحديوي: (وفعلا برع المؤلف على مختلف العلوم الدينية، حتى صار العلماء ينعتونه بالحافظ، منهم عبد الفتاح أبو غدة حيث يقول في كثير من الأحيان: «قال شيخنا الحافظ أحمد بن الصديق»، وكذلك أعلمنا الأستاذ الدكتور زين العابدين بلا فريج ـ أستاذ بكلية الآداب عين الشق ـ بأنه سمع أستاذه العلامة ناصر الدين الألباني ـ الذي لا يطلق لقب الحافظ على أحد من المعاصرين ـ يصف أحمد بن الصديق بالحافظ)(١).

وكان ﷺ مكثرا من التصنيف، متفننا في ذلك، له المجلدات الكبار، والأجزاء الصغار، وقد زادت مؤلفاته على المئتين، قال العلامة السيد عبد العزيز بن الصديق: (ومؤلفاته النفيسة التي أربت على الثلاث مئة تشهد بهذا... الخ)(٢)، وقال العلامة المحدث عبد القادر بن سودة: (له تآليف عديدة بلغني أنها أكثر من مئتين)(٣)، وقال الشريف حسن ابن علي الكتاني: (أما مؤلفات الغماري فتصل إلى حوالي ٢٥٠ مؤلفًا ما بين مجلدات إلى رسائل صغيرة في أوراق)(٤)، وقال فضيلة الشيخ أحمد مرسي: (وله غير هذا كثير جدًا بلغت عشرين ومئة كتاب)(٥).

(١) ذكرت ذلك في تقدمتها على كتاب حصول التفريج بأصول العزو والتخريج، للسيد أحمد الصديق /ص٨/ ط: دار الكتب العلمية، بيروت، سنة ١٤٢١هـ ـ ٢٠٠٠م.

(٢) تقريظه على الإفضال والمنة للمترجم /ص٣٧/.

(٣) سل النصال للنضال/ ص١٨١/.

(٤) فقه الحافظ أحمد بن الصديق الغماري /ص٥٩/ دار البيارق، عمان، الأردن، سنة ١٤٢٢هـ ـ ٢٠٠١م.

(٥) مقدمة البرهان الجلي /ص١٥/.

ภาพที่ 1.15 เนื้อหาในหน้าที่ 20 ของหนังสือ ดร.อุซามะฮฺ ได้อ้างอิงคำพูดของท่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ที่ยกย่อง อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ว่ามีความรู้เสมอเท่ากับอิบนุฮะญัร

อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ได้กล่าวว่า

والذي كان عليه النبي صلى الله عليه وآله وسلم وأصحابه هو العمل بكتاب الله تعالى وسنة رسوله صلى الله عليه وآله وسلم واعتقاد كل ما جاء فيهما، كما جاء، بدون تشبيه المجسِّمة، ولا تأويل المعطِّلة المشبهة من المعتزلة والأشعرية وغيرهما من الفرق الضالة المبتدعة.

“และหลักการซึ่งท่านนบีมุฮัมมัดﷺและบรรดาสาวกของท่านได้ดำรงมั่นอยู่บนหลักการตัวนั้นมันคือ การยึดมั่นปฏิบัติศาสนกิจด้วยกับคัมภีร์ของอัลลอฮฺﷻและซุนนะฮฺของศาสนทูตแห่งพระองค์ﷺและการศรัทธาต่อทุกสิ่งที่มีมาจากในทั้งสองแหล่งนั้น ตามที่มันได้มีมาแล้ว โดยปราศจากการชอบเปรียบเทียบให้คล้ายคลึงของกลุ่มมุญัซซิมะฮฺ[142]**และปราศจากการตีความของกลุ่มมุอัฏฏิละฮฺ[143] ผู้ชอบเปรียบเทียบให้พระเจ้าคล้ายกับสิ่งถูกสร้างซึ่งปรากฏพบอยู่ในกลุ่มมุอฺตะซิละฮฺ, อัลอะชาอิเราะฮฺและกลุ่มก๊กอื่น ๆ จากในกลุ่มก๊กหลงผิดที่ก่ออุตริกรรมในศาสนาขึ้นมา**”[144]

คำพูดของอัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ คือการประณามอัลอะชาอิเราะฮฺอย่างชัดเจนว่าพวกเขาคือ อัลมุชับบิฮะฮฺ ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่มักชอบเปรียบเทียบให้พระเจ้ามีความคล้ายคลึงกับสิ่งถูกสร้าง

อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ได้กล่าวถึงอัลอะชาอิเราะฮฺไว้อีกว่า

مَا اَلْمَقْصُودُ بِالْمُبْتَدِعَةِ وَالْمُعَطِّلَةِ فِي كُتُبِ عَقَائِدِ اَلسَّلَفِ؟، مُرَادُهُمْ بِالْمُبْتَدِعَةِ وَالْمُعَطِّلَةِ هُمُ اَلْأَشَاعِرَةُ، وَأَنَّهُمْ شَرٌّ اِبْتِدَاعًا مِنَ اَلْمُعْتَزِلَةِ، وَأَنَّهُمْ كَاذِبُونَ فِي دَعْوَاهُمْ: أَنَّهُمْ أَهْلُ اَلسُّنَّةِ وَالْجَمَاعَةِ، أَوْ عَلَى اَلْأَقَلِّ غَالِطُونَ فِي ذَلِكَ وَلَا بُدَّ.

“อะไรคือเป้าหมายของคำว่า กลุ่มอุตรินอกคอกและกลุ่มที่บิดเบือนพระนามและคุณลักษณะของพระเจ้า ซึ่งปรากฏอยู่ในตำราต่าง ๆ ของชาวซะลัฟในหมวดหลักศรัทธา?

[142] ผู้ที่เชื่อว่าพระเจ้าทรงมีเรือนร่าง

[143] กลุ่มที่ปฏิเสธและบิดเบือนคุณลักษณะของพระเจ้า

[144] อบุลฟัยฎ์ อะฮฺมัด บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี้ก อัลฮะซะนีย์ อัลฆุมารีย์, *อัลอัจวิบะฮฺอัศศอริฟะฮฺ*, ตรวจทานโดย อัดนาน บินอับดิลละฮฺ ซุฮาร (บัยรูต: ดารุลกุตุบอัลอิลมียะฮฺ, 1423), หน้า 74.

(คำตอบคือ) เป้าหมายของชาวซะลัฟที่ได้กล่าวถึงกลุ่มอุตรินอกคอกและกลุ่มที่บิดเบือนพระนามและคุณลักษณะของพระเจ้านั้น **พวกมันก็คืออัลอะชาอิเราะฮฺ** และกลุ่มอัลอะชาอิเราะฮฺนั้น ในส่วนของการสร้างอุตริกรรมนอกคอกขึ้นในศาสนา **คือกลุ่มที่ชั่วร้ายยิ่งกว่าสำนักอัลมุอฺตะซิละฮฺเสียอีก** และความจริงแล้วพวกอัลอะชาอิเราะฮฺ คือพวกจอมโกหกในการแอบอ้างของพวกเขาที่มักพูดกันว่า พวกเขาคืออะฮฺลุซซุนนะฮฺวัลญะมาอะฮฺ หรืออย่างน้อยที่สุดแล้ว กลุ่มอัลอะชาอิเราะฮฺ ก็คือกลุ่มที่กระทำผิดไปในส่วนการแอบอ้างดังกล่าวนั้นและมันก็จำต้องเป็นแบบนั้นอยู่แล้ว”[145]

นี่คือคำกล่าวของ “*นักท่องจำฮะดีษเรือนแสนคนสุดท้ายในหมู่นักท่องจำฮะดีษทั้งหลาย คือท่านอัลอัลลามะฮฺ (มหาสมุทรแห่งความรู้) ท่านนักฮะดีษ ท่านอัลฮาฟิซฺ (จำฮะดีษเรือนแสนบทพร้อมสายรายงาน) ท่านอันนากิด (นักวิภาษสายรายงานและตัวบทฮะดีษ) อัลฟะกีฮฺ (ผู้ถ่องแท้ในศาสตร์ฟิกฮฺ) ท่านอัซซัยยิด (ผู้เป็นสายโลหิตของท่านนบีﷺ) อะฮฺมัด บินมุฮัมมัด อัลฆุมารีย์*” ที่มีต่อสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺ! สิ่งนี้เล็ดลอดออกไปจากมาตรฐานการตรวจจับ “วะฮฺฮาบีย์” ของ ดร.อุซามะฮฺและเหล่าพลพรรคได้อย่างไรกัน?

ประการที่สี่ สำหรับกรณีของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ แม้ตัวท่านจะเป็นที่เลื่องลือและรับรู้กันดีว่าสังกัดอยู่ในแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮฺและสำนักศูฟีย์ ทว่าความรู้ที่มีมากมายของท่านเหนือผู้รู้อะชาอิเราะฮฺคนอื่น ๆ ก็ส่งผลให้ท่านมีความเห็นทางศาสนาสวนทางกับอัลอะชาอิเราะฮฺโดยทั่วไปตามที่เรารับรู้กัน ทั้งนี้เพราะความรู้ที่ตัวของท่านมีเหนือกว่าผู้รู้อัลอะชาอิเราะฮฺคนอื่น ๆ ส่งผลให้ตัวของท่านเห็นถึงความย้อนแย้งและไม่ลงรอยกันระหว่างตัวบทหลักฐานในศาสนากับความเข้าใจของสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺ สิ่งที่ท่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ พยายามทำมาตลอดก็คือ การละทิ้งการตักลีดต่อแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮฺและเปิดการอิจติฮาด (วินิจฉัย) ใหม่ในหลายประเด็น

ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ได้กล่าวถึงตัวเองไว้ว่า

ولهذا أرجو من الله تعالى أن أكون مجدد هذا القرن، فالواقع أنني لا أرى من يماثلني ويشاركني في هذا.

[145] อะฮฺมัด บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี้ก อัลฆุมารีย์, *อัลญะวาบุลมุฟีดลิซซาอิลิลมุซตะฟีด*, หน้า 13.

"และด้วยกับเหตุนี้เอง ข้าฯ หวังจากพระองค์อัลลอฮฺﷺว่าฉันจะเป็นมุญัดดิด (ผู้ฟื้นฟูอิสลาม) แห่งศตวรรษนี้ โดยข้อเท็จจริงที่มีอยู่ก็คือ ข้าฯ ยังไม่เห็นใครที่เทียบเท่าข้าฯ หรือคล้ายคลึงกับข้าฯ ในเรื่องนี้"[146]

ข้อเขียนข้างต้นสะท้อนให้เห็นออกมาอย่างชัดเจนว่า ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ มองตนเองว่าคือผู้รู้ที่รอบรู้มากกว่าใครทั้งมวลในศตวรรษของท่าน อีกทั้งยังไม่มีใครที่มีคุณสมบัติของความเป็น "มุญัดดิด" เสมือนกับตัวของท่านอีกแล้ว ข้าฯ เองก็เชื่อว่าพวกนักเรียนไทยสายอัลอะชาอิเราะฮฺในกรุงไคโรหลายคนคงน้อมรับคำพูดนี้ไว้เหนือเกล้าอยู่แล้ว!

สำหรับจุดยืนในเรื่องอัลอะกีดะฮฺของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ผู้ใดก็ตามแต่ที่ติดตามอ่านงานเขียนของท่านในเรื่องนี้ ก็ย่อมเห็นเป็นประจักษ์ว่าชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์มีความเห็นที่สวนทางกับความเชื่อของอัลอะชาอิเราะฮฺสมัยหลังอยู่หลายประการ อาทิ ประเด็นของฮะดีษอัลญาริยะฮฺ[147] ฮะดีษบทนี้คือตัวบทที่ชี้ชัดถึงการอยู่เบื้องบนเหนือสรรพสิ่งของพระองค์อัลลอฮฺและคำพูดของชาวซะลัฟในหมวดนี้ก็มีมากมายเกินกว่าจะนับได้ อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้รู้อะชาอิเราะฮฺในสมัยต่อมาพยายามตีความฮะดีษบทนี้ให้มีความหมายในเชิงนามธรรม ซึ่งการตีความนี้ขัดกับแวดล้อมของฮะดีษที่เป็นการสนทนาระหว่างท่านนบีมุฮัมมัดﷺกับทาสหญิงซึ่งนางไม่ได้มีความซับซ้อนในทางความรู้มากพอที่จะสนทนาด้วยภาษาวรรณกรรมและการเปรียบเปรยเชิงสถานะที่เป็นนามธรรมใด ๆ กับท่านนบีﷺได้ การตีความที่ดูเหมือนจะเป็น "การแถ" เช่นนี้ส่งผลให้ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์สร้างทัศนะที่แปลกใหม่ขึ้นมาแทนทั้งนี้ก็เพื่อปกป้องความเชื่อของตนเอง นั่นคือการที่ท่านได้วิภาษฮะดีษบทนี้ว่ามีสถานะช้าส (เกิดตัวบทที่แปลกปลอมขึ้น) ซึ่งไม่สามารถเชื่อถือได้ โดยท่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ได้ให้เหตุผลว่า หลักศรัทธาในเรื่องการอยู่เบื้องบนของอัลลอฮฺซึ่งทาสหญิงคนนี้ตอบ

---

[146] อับดุลลอฮฺ บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี๊ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *เมาซูอะฮฺอัลอัลลามะฮฺอัลมุฮัดดิษอัลมุตะฟันนินชัยยิดีย์อัชชะรีฟอับดิลละฮฺบินมุฮัมมัดบินอัศศิดดี๊กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์*, เล่ม 1, หน้า 236.

[147] ฮะดีษที่ท่านนบีถามทาสผู้หญิงว่า อัลลอฮฺอยู่ที่ไหน แล้วทาสหญิงก็ตอบว่า พระองค์ทรงอยู่เบื้องบนเหนือชั้นฟ้าทั้งหมดไป

ออกมา ยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันการมีเตาฮีดและปฏิเสธการตั้งภาคีออกไปจากตัวของนางได้ เช่นนั้นแล้วจะเป็นไปได้อย่างไรที่ท่านนบีมุฮัมมัดﷺจะรับรองว่านางคือสตรีผู้ศรัทธาด้วยกับความเชื่อประการนี้[148]

คำพูดของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ท่านไม่อาจยอมรับว่าเหตุการณ์ในฮะดีษนี้ได้เกิดขึ้นจริงในชีวิตของท่านนบีﷺ ซึ่งนั่นก็ชี้ชัดไปในตัวว่าเนื้อหาของฮะดีษอัลญาริยะฮฺบทนี้ไม่สามารถตีความในเชิงนามธรรมได้อีก หากต้องการรักษาความเชื่อของอัลอะชาอิเราฮฺต่อไป ก็จำต้องหาทางออกด้วยการปฏิเสธฮะดีษบทนี้ไปเลย ซึ่งนั่นก็ส่งผลให้ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์เลือกวิธีนี้และหันมาสร้างความสงสัยต่อความถูกต้อง (เศาะฮีฮฺ) ของฮะดีษบทนี้แทน และการเลือกความเห็นเช่นนี้ก็สวนทางกับความเข้าใจของชาวซะลัฟทั้งมวลที่พวกเขาต่างก็ให้ความเชื่อถือต่อฮะดีษอัลญาริยะฮฺบทนี้และชาวซะลัฟยังอธิบายฮะดีษบทนี้ว่าเป็นเหตุการณ์ของการตรวจสอบอัลอีมานที่มีอยู่ในตัวของทาสหญิงโดยตัวท่านนบีﷺเอง[149]

ความไม่ลงรอยกันระหว่างหลักศรัทธาของชาวซะลัฟและหลักปรัชญาของสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺตามที่กล่าวไปนี้ ได้ส่งผลให้ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ตำหนิความเข้าใจของชาวซะลัฟสมัยแรกอย่าง “ตรงไปตรงมา” ความว่า

وَمُنْذُ بِضْعَةِ أَشْهُرٍ قَالَ أَحَدُ الْخُطَبَاءِ فِي خُطْبَةِ الْجُمُعَةِ - وَهُوَ يَحْفَظُ الْقُرْآنَ فَقَطْ -: مَنْ لَمْ يَعْتَقِدْ أَنَّ اللهَ فِي السَّمَاءِ فَهُوَ كَافِرٌ، وَحَصَلَتْ ضَجَّةٌ بَيْنَ الْمُصَلِّينَ، وَقَالَ بَعْضُ الْمُدَرِّسِينَ يَرُدُّ عَلَيْهِ: وَأَنَا أَقُولُ: مَنْ لَمْ يَعْتَقِدْ أَنَّ اللهَ مَعَنَا فَهُوَ كَافِرٌ. وَاتَّصَلْتُ بِالْخَطِيبِ وَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ، فَاعْتَرَفَ بِهِ وَأَصَرَّ عَلَيْهِ، مُسْتَنِدًا إِلَى أَنَّ أَبَا حَنِيفَةَ

[148] อับดุลลอฮฺ บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี๊ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *เมาซูอะฮฺอัลอัลลามะฮฺอัลมุฮัดดิษอัลมุตะฟันนินชัยยิดีย์อัชชะรีฟอับดิลละฮฺบินมุฮัมมัดบินอัศศิดดี๊กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์*, เล่ม 2, หน้า 22.

[149] ท่านอิมามอัชชาฟิอีย์ คือนักวิชาการซะลัฟท่านหนึ่งที่อธิบายฮะดีษบทนี้ว่ามันคือ เหตุการณ์ที่ท่านเราะซูลได้สอบถามถึงลักษณะการศรัทธาของทาสผู้นี้และยังเป็นหลักฐานชี้ว่า ทาสที่จะนำมาปล่อยให้เป็นไทได้ตามบทบัญญัติของศาสนา จะต้องเป็นทาสที่มีศรัทธาแล้ว โปรดดู อิซมาอีล บินกะษีร อัดดิมัชกีย์, *อิรชาดุลฟะกีฮฺอิลามะอฺริฟะติอะดิลละติตตันบีฮฺ*, เล่ม 2, ตรวจทานโดย บะฮฺญะฮฺ ยูซุฟ ฮัมดฺ อบุฏฏ๊อยยิบ (บัยรูต: มุอัซซะซะฮฺอัรริซาละฮฺ, 1416), หน้า 209.

قَالَهُ!!. فَانْظُرْ كَيْفَ وَقَعَ ذَلِكَ الْخَطِيبُ الْعَامِّيُّ فِي هَذِهِ الزَّلَّةِ الْعَظِيمَةِ وَأَشَاعَهَا بَيْنَ الْعَامَّةِ!؟ مَعَ أَنَّ أَبَا حَنِيفَةَ لَمْ تَصِحَّ عَنْهُ تِلْكَ الْكَلِمَةُ، لِأَنَّ رَاوِيها عَنْهُ كَذَّابٌ. قَدْ يُقَالُ: الْوَاجِبُ أَنْ تَبْقَى ظَوَاهِرُ الِاسْتِوَاءِ وَالْعُلُوِّ وَالْمَعِيَّةِ كَمَا هِيَ مِنْ غَيْرِ تَأْوِيلٍ. وَيُعْتَقَدُ مَعْنَاهَا مِنْ غَيْرِ تَكْيِيفٍ وَلَا تَمْثِيلٍ. وَنَقُولُ: هَذَا غَيْرُ مُتَيَسِّرٍ، لِأَنَّ التَّشْبِيهَ يَسْبِقُ إِلَى الْأَذْهَانِ وَيَطْغَى عَلَيْهَا. وَقَدْ رَأَيْنَا الْمُتَقَدِّمِينَ الَّذِينَ تَمَسَّكُوا بِظَوَاهِرِ الِاسْتِوَاءِ وَالْعُلُوِّ بِدُونِ تَكْيِيفٍ وَلَا تَشْبِيهٍ، كَيْفَ صَرَّحَ بَعْضُهُمْ بِأَنَّ اللهَ فَوْقَ عَرْشِهِ بَائِنٌ مِنْ خَلْقِهِ يَفْصِلُهُ عَنْهُمُ الْعَرْشُ وَالْكُرْسِيُّ وَالسَّمَوَاتُ، وَأَنَّ لَهُ حَدًّا!! وَهَذَا هُوَ التَّشْبِيهُ عَيْنُهُ.

"และเมื่อไม่กี่เดือนที่ผ่านมา ผู้ทำหน้าคุฏบะฮฺ (เทศนา) คนหนึ่งได้พูดขึ้นในการเทศนาของวันศุกร์-ซึ่งเขานั้นเพียงแค่ท่องจำอัลกุรอานได้เท่านั้น-ความว่า *ผู้ใดไม่เชื่อว่าอัลลอฮฺทรงอยู่เบื้องบนเหนือจักรวาลทั้งมวล เขาผู้นั้นย่อมเป็นกาฟิร* และเสียงเอะอะโกลาหลก็ได้เกิดขึ้นในหมู่ผู้ละหมาด และบรรดาคณาจารย์บางคนก็ได้พูดตอบโต้เขากลับไปว่า *และข้าพเจ้าก็จะกล่าวว่า ผู้ใดไม่เชื่อว่าอัลลอฮฺทรงอยู่กับเรา เขาผู้นั้นก็เป็นกาฟิร*

และข้าพเจ้าได้ติดต่อกับอัลเคาะฏีบผู้นั้นและถามเขาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนั้น แล้วเขาก็ยอมรับมันและได้ยืนกรานในคำพูดนั้นอีกโดยอ้างว่าท่านอบูฮะนีฟะฮฺเคยกล่าวประโยคนั้นไว้เอง!! ท่านจงดูเถิดว่าอัลเคาะฏีบสามัญชนคนนั้นได้ได้ถลำเข้าไปในความผิดพลาดอันใหญ่หลวงนี้และได้แพร่ความเชื่อนั้นเข้าไปในหมู่ประชาชนทั่วไปได้อย่างไร!! ทั้งที่ตัวคำกล่าวข้างต้นนั้นไม่ใช่ตัวบทที่ถูกต้องจากท่านอบูฮะนีฟะฮฺแต่อย่างใดเลย เนื่องจากว่าผู้รายงานคำพูดนี้มาจากท่านอบูฮะนีฟะฮฺนั้น คือจอมโกหกคนหนึ่ง[150]

อาจจะมีการแย้งกลับมาว่า ถือเป็นข้อบังคับทางศาสนาเลย (วาญิบ) ในการที่ความหมายที่ปรากฏตามตัวอักษรของตัวบทที่กล่าวถึงการสถิตเหนือบัลลังก์ (อิซติวาอ์), การ

---

[150] คำพูดของท่านอบูฮะนีฟะฮฺข้างต้นนี้ ได้ถูกรายงานมาในหนังสือ ฟิกฮุลอักบัร ของอบีมุฏิอฺ อัลบัลคีย์ ซึ่งฮะซัน อัซซักกอฟ ศิษย์เอกของอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ได้เขียนยืนยันไว้เองว่า อัลบัลคีย์ คือผู้กุฮะดีษคนหนึ่ง โปรดดู อบูอับดิลละฮฺ มุฮัมมัด บินอะฮฺมัด บินกอยมาซ อัสสะฮะบีย์, *อัลอุลูว์ลิลอะลียิลฆ็อฟฟาร*, ตรวจทานโดย ฮะซัน บินอะลีย์ อัซซักกอฟ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (บัยรูต: ดารฺอัลอิมามเราวฺวาซ, 1428), หน้า 391-392.

อยู่เบื้องบนเหนือสรรพสิ่งทั้งมวลและการทรงอยู่ร่วมกับบ่าวของพระองค์ จะต้องคงอยู่ต่อไปตามที่ได้มีมาโดยไม่มีการตีความ และความหมายของมัน (ตามตัวอักษร) ก็จะถูกเชื่อถือศรัทธาโดยไม่มีการถามว่าอย่างไรและไม่มีการเปรียบเทียบให้เกิดความเหมือนกับสิ่งถูกสร้างขึ้นมา และเราก็จะกล่าวว่า สิ่งนี้เป็นไปไม่ได้ เพราะการเปรียบเทียบลักษณะของพระเจ้าให้คล้ายกับสิ่งถูกสร้างจะนำหน้าเข้าไปอยู่ในห้วงความคิดทั้งหลายก่อนแล้วและจะครอบงำความคิดทั้งหลายด้วย **และพวกเราได้เห็นนักวิชาการรุ่นแรกที่ยึดมั่นอยู่กับความหมายตรงตัวอักษรของบรรดาตัวบทที่กล่าวถึงการสถิตเหนือบัลลังก์และการอยู่เบื้องบนเหนือสรรพสิ่งทั้งมวลของพระเจ้าโดยไม่มีการถามว่ามันเป็นอย่างไรและไม่มีการเปรียบเทียบให้คล้ายคลึงกับลักษณะของสสาร เป็นไปได้อย่างไรกันที่บางท่านจากในหมู่ชนรุ่นแรกถึงได้กล่าวออกมาอย่างชัดเจนว่าพระองค์อัลลอฮฺอยู่เหนือบัลลังก์ของพระองค์ โดยพระองค์ทรงแยกออกจากสิ่งถูกสร้างของพระองค์** ส่วนบัลลังก์, เก้าอี้ (กุรซีย์) และจักรวาลก็เป็นตัวแยกพระองค์ให้ทรงดำรงมีอยู่อย่างเป็นเอกเทศจากสิ่งถูกสร้างของพระองค์และ**พระองค์มีขอบเขต!** และสิ่งนี้คือการเปรียบเทียบลักษณะของพระเจ้าให้คล้ายคลึงกับลักษณะของสสาร, คือแก่นแท้ของการเปรียบเทียบนี้เลยทีเดียว”[151]

ไม่เป็นที่สงสัยใด ๆ อีกแล้วว่า คำว่า “นักวิชาการรุ่นแรก” ที่ชัยคฺอับดุลลอฮฺได้ประณามไปนั้น คือนักวิชาการอาวุโสในสมัยซะลัฟเนื่องจากความเชื่อที่ชัยคฺอับดุลลอฮฺได้ยกตัวอย่างมานั้น ปรากฏอยู่ในคำพูดของนักวิชาการคนสำคัญในยุคซะลัฟทั้งสิ้น

ท่านอิมามฮัรบฺ บินอิซมาอีล อัลกิรมานีย์ (เสียปี 280) ﵀ ได้กล่าวว่า

قلت لإسحاق: على العرش بحد؟ قال: نعم بحد، وذكر عن ابن المبارك قال: هو على عرشه بائن من خلقه بحد.

[151] อับดุลลอฮฺ บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี้ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *เมาซูอะฮฺอัลอัลลามะฮฺอัลมุฮัดดิษอัลมุตะฟันนินซัยยิดีย์อัชชะรีฟอับดิลละฮฺบินมุฮัมมัดบินอัศศิดดี้กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์*, เล่ม 15, หน้า 495-496.

"ข้าพเจ้าได้กล่าวแก่ท่านอิซฮาก บินอิบรอฮีม ﵀ ว่า (พระองค์อัลลอฮฺ) ทรงอยู่เหนือบัลลังก์ของพระองค์ด้วยกับการมีขอบเขต[152] ใช่หรือไม่? ท่านตอบว่า ใช่ด้วยกับการมีขอบเขต และได้ถูกเล่ามาจากท่านอิบนุลมุบาร็อก ﵀ ซึ่งได้กล่าวว่า พระองค์ทรงอยู่เหนือบัลลังก์ของพระองค์โดยพระองค์ทรงแยกบริสุทธิ์ออกจากสิ่งถูกสร้างของพระองค์ด้วยกับการมีขอบเขต"[153]

สิ่งที่ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์กระทำออกมาต่อกรณีของฮะดีษอัลญาริยะฮฺและต่อความเชื่อของชาวซะลัฟนี้ สะท้อนว่าท่านมองเห็นถึงความย้อนแย้งของพวกอัลอะชาอิเราะฮฺที่พยายามจะรักษาหลักความเชื่อของตนเองต่อไป แต่ในขณะเดียวกันก็พยายามจะฝืนอ้างว่าชาวซะลัฟมีความเข้าใจเดียวกันกับพวกเขา ผลที่ออกมาจึงเต็มไปด้วยความย้อนแย้งและการตีความตัวบทและตำราด้วยวิธีการที่ไร้สาระ สิ่งนี้เป็นเรื่องที่รู้กันดีสำหรับคนที่ติดตามข้อเขียนของพวกอัลอะชาอิเราะฮฺสมัยปัจจุบันอย่าง ซะอี๊ด ฟูดะฮฺ, ซัยฟฺ อัลอัศรฺและฮาติม อัลเอานีย์ เฉกเช่นเดียวกับการตีความที่สุดแสนจะปัญญาอ่อน ในกรณีที่ "คนราคาคุย" บางคนพยายามตีความการตำหนิตรรกศาสตร์ของอัซซุยูฏีย์ออกมาในทำนองว่า มันติกมี 2 ประเภท คือมันติกฮะซะนะฮฺและมันติกซัยยิอะฮฺ ซึ่งทั้งหมดนี้ คือการแถไถที่โง่เขลาเบาปัญญาของพวกอะฮฺลุลกะลามวัลเอเธนส์

เช่นเดียวกับประเด็นในเรื่องการยืนยันคุณลักษณะ "สองพระเนตร" (อัลอัยนัยนฺ) แก่พระองค์อัลลอฮฺ เรื่องนี้ย่อมไม่เป็นที่ปกปิดใด ๆ แก่ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ดอกว่าท่านอบุลฮะซัน อัลอัชอะรีย์ ﵀ ได้ใช้อัลกุรอานในซูเราะฮฺอัลเกาะมัร (54) โองการที่ 14 เป็นหลักฐานยืนยันว่าพระองค์อัลลอฮฺทรงมี "สองพระเนตร" ดังที่ท่านอิบนุอะซากิร ﵀ ได้ยืนยัน

---

[152] คำว่า บิฮัด (ด้วยกับการมีขอบเขต) หมายถึง พระเจ้าทรงอยู่เบื้องบนเหนือบัลลังก์ของพระองค์และมิได้ทรงสถิตอยู่ในทุกสถานที่ดังที่พวกอัลญะฮฺมียะฮฺและอัศศูฟีย์เชื่อกัน

[153] ฟายิซ บินอะฮฺมัด บินฮามิด ฮาบิซ, "มะซาอิลฮัรบฺตัศนีฟอัลอิมามอบีมุฮัมมัดฮัรบฺบินอิซมาอีลบินเคาะลัฟอัลกิรมานีย์มินกิตาบินนิกาฮฺอิลานิฮายะติลกิตาบ" (ริซาละฮฺมุก็อดดะมะฮฺลินัยลิดะเราะญะฮฺอัดดุกตูรอฮฺฟิลฟิกฮฺ, ฟีรอุลฟิกฮฺวัลอุศูล กุลลียะตุชชะรีอะฮฺวัดดิรอซาตอัลอิสลามียะฮฺ ญามิอะฮฺอุมมิลกุรอ, 1422), เล่ม 3 หน้า 1111.

เรื่องนี้ไว้เอง[154] อย่างไรก็ตามท่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์กลับปฏิเสธเรื่องพระเนตรทั้งสองนี้ไปเลยโดยสิ้นเชิงและท่านยังไม่ยอมรับการอ้างอิงหลักฐานจากอัลกุรอานบทใดมาสนับสนุนเรื่องพระเนตรทั้งสองนี้อีกด้วย ดังปรากฏให้เห็นจากข้อเขียนของท่านที่ตอบโต้ท่านชัยคุลอิสลาม อบูอิซมาอีล อัลฮะเราะวีย์ (เสียปี 481) ﷺ[155] และจากทั้งหมดที่ข้าฯ เสนอไปนี้หมายความไปโดยปริยายว่าท่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ไม่ได้เห็นตามชาวซะลัฟและท่านอัลอัชอะรีย์แต่อย่างใด

เรื่องหนึ่งที่นับว่าสร้างความประหลาดใจแก่ข้าฯ อย่างมากเกี่ยวกับชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์คือ เรื่องสายรายงานหนังสือเศาะฮีฮฺอัลบุคอรีย์ของตัวท่านชัยคฺเอง ในฐานะนักฮะดีษอาวุโสและมุฮัดดิษของอัลอะชาอิเราะฮฺแล้ว ข้าฯ รู้สึกผิดคาดที่ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ สืบทอดสายรายงานของเศาะฮีฮฺอัลบุคอรีย์ผ่านทางกระแสจากลูกศิษย์ของท่านชัยคุลอิสลาม อบูอิซมาอีล อัลฮะเราะวีย์ﷺดังที่ชัยคฺอับดุลลอฮฺได้ระบุว่า ท่านสืบทอดหนังสือเศาะฮีฮฺอัลบุคอรีย์จาก ท่านอบูอับดิลละฮฺ มุฮัมมัด อิมามเคาะฏีบแห่งอัลญามิอฺอัลอัซฮัร และก็ไล่สายรายงานยาวไปจนถึงท่าน **อบุลวักตฺ อับดุลเอาวัล บินอีซา อัซซิจซีย์ อัลฮะเราะวีย์** ﷺจากนั้นก็ไล่สายรายงานไปจนถึงตัวของท่านอิมามอัลบุคอรีย์ สายรายงานชุดเดียวกันนี้ท่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ยังได้รายงานหนังสือเล่มอื่น ๆ ของท่านอิมามอัลบุคอรีย์มาอีกด้วยเช่นกัน อาทิ อัลอะดับอัลมุฟร็อด, ค็อลกุอัฟอาลิลอิบาด และอื่น ๆ[156]

ตัวของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์เองนั้นก็ทราบเป็นอย่างดีว่าท่านชัยคุลอิสลาม อบูอิซมาอีล อัลฮะเราะวีย์ﷺได้ตักฟีร (ให้สถานะกาฟิรฺ) แก่กลุ่มอัลอะชาอิเราะฮฺไว้ในหนังสือ

---

[154] อิบนุอะซากิร อัดดิมัชกีย์, *ตับยีนกะสิบิลมุฟตะรีย์ฟีมานุซิบะอิลัลอิมามอัลอัชอะรีย์*, ตรวจทานโดย อะนัซ มุฮัมมัด อัดนาน อัชชัรกอวีย์ (ดิมัชกฺ: ดารุตตักวาย์ลิฏฏิบาอะฮฺวันนัชรฺวัตเตาซีอฺ, 1440), หน้า 316-317.

[155] อับดุลลอฮฺ บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี๊ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *เมาซูอะฮฺอัลอัลลามะฮฺอัลมุฮัดดิษอัลมุตะฟันนินชัยยิดีย์อัชชะรีฟอับดิลละฮฺบินมุฮัมมัดบินอัศศิดดี๊กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์*, เล่ม 2, หน้า 28.

[156] อับดุลลอฮฺ บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี๊ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *เมาซูอะฮฺอัลอัลลามะฮฺอัลมุฮัดดิษอัลมุตะฟันนินชัยยิดีย์อัชชะรีฟอับดิลละฮฺบินมุฮัมมัดบินอัศศิดดี๊กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์*, เล่ม 7, หน้า 543.

“สัมมุลกะลามวะอะฮฺลิฮิ” ของท่านอัลฮะเราะวีย์เอง เพราะในเรื่องการตักฟีรอัลอะชาอิเราะฮฺนี้ ชัยคฺอับดุลลอฮฺก็ได้นำมากล่าวไว้ในข้อเขียนของท่านเองว่า ท่านอัลฮะเราะวีย์กล่าวว่าไม่อนุญาต (ไม่ฮะล้าล) ให้รับประทานเนื้อสัตว์ที่ถูกเชือดโดยชาวอัลอะชาอิเราะฮฺ!

ท่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ได้กล่าวว่า

لكِنَّ الْمُشَبِّهَةَ وَالْمُجَسِّمَةَ لَمْ يُعْجِبْهُمْ هَذَا الْمَسْلَكُ مِنَ الْأَشْعَرِيَّةِ، فَنَاصَبُوهُمُ الْعَدَاءَ، وَسَعَوْا فِي إِذَايَتِهِمْ، وَرَمَوْهُمْ بِالْكُفْرِ وَالضَّلَالِ، حَتَّى إِنَّ الْهَرَوِيَّ قَالَ فِي كِتَابِهِ «ذَمِّ الْكَلَامِ»: "إِنَّ ذَبَائِحَ الْأَشْعَرِيَّةِ لَا تَحِلُّ".

“แต่ทว่าพวกอัลมุชับบิฮะฮฺ (กลุ่มที่เปรียบเทียบพระเจ้าให้คล้ายมนุษย์) และพวกอัลมุญัซซิมะฮฺ (กลุ่มที่เชื่อว่าพระเจ้ามีร่างกาย) นั้น แนวทางประการนี้ กล่าวคือ สำนักคิดของอัลอะชาอิเราะฮฺไม่เคยทำให้พวกเขาพึงพอใจ ฉะนั้นพวกเขาจึงแสดงความเป็นศัตรูออกมาต่ออัลอะชาอิเราะฮฺ, พยายามในการก่อความเดือดร้อนแก่พวกเขาและให้ข้อหาแก่พวกเขาด้วยข้อหาว่าปฏิเสธศรัทธาและหลงผิด **จนกระทั่งว่าอัลฮะเราะวีย์ได้กล่าวไว้ในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า-สัมมุลกะลาม-ว่า แท้จริงแล้ว เนื้อสัตว์ทั้งหลายที่ชาวอะชาอิเราะฮฺเชือดไปนั้นไม่อนุญาตให้บริโภคได้ตามหลักการของศาสนา**”[157]

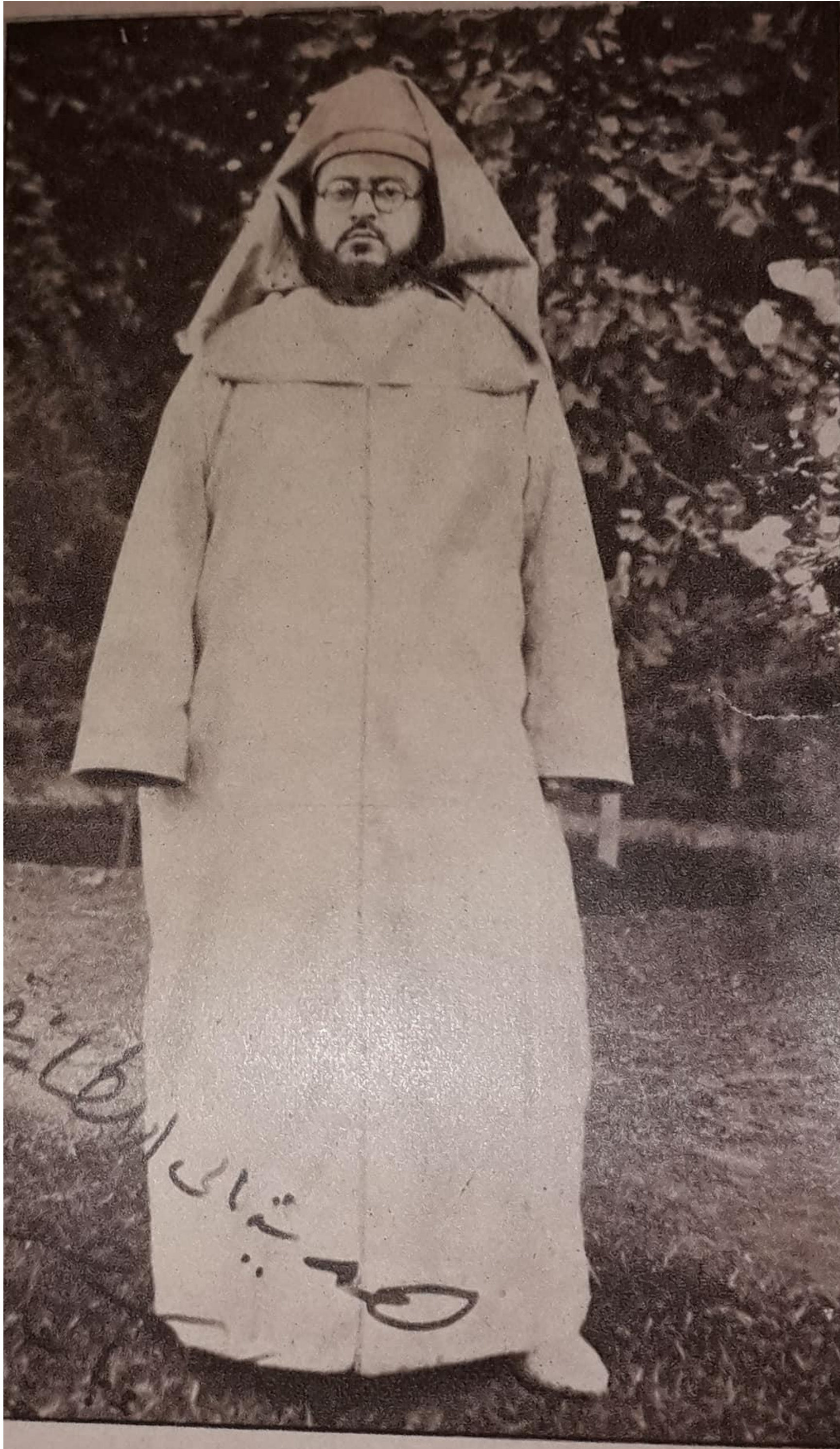
มีความจริงสำคัญที่ถูกละเลยไปประการหนึ่งเลยก็คือ ท่านอัลฮาฟิซฺ อิบนุฮะญัรอัลอัซเกาะลานีย์ﷺได้สืบทอดหนังสือ “สัมมุลกะลามวะอะฮฺลิฮิ” ของท่านอัลฮะเราะวีย์เล่มนี้มาจากสองผู้รู้หญิงคือ ฟาติมะฮฺและอาอิชะฮฺ บุตรของท่านมุฮัมมัด บินอับดิลฮาดีย์ จากนั้นก็สืบสายรายงานไปจนถึงท่าน **อบุลวักตฺ อับดุลเอาวัล บินอีซา อัซซิจซีย์ อัลฮะเราะวีย์** รับจากท่านชัยคุลอิสลาม อบูอิซมาอีล อัลฮะเราะวีย์ﷺผู้เป็นเจ้าของหนังสือ[158]

[157] อับดุลลอฮฺ บินมุฮัมมัด บินอัศศิดดี๊ก อัลฆุมารีย์ อัลฮะซะนีย์, *เมาซูอะฮฺอัลอัลลามะฮฺอัลมุฮัดดิษอัลมุตะฟันนินชัยยิดีย์อัชชะรีฟอับดิลละฮฺบินมุฮัมมัดบินอัศศิดดี๊กอัลฆุมารีย์อัลฮะซะนีย์*, เล่ม 15, หน้า 495.

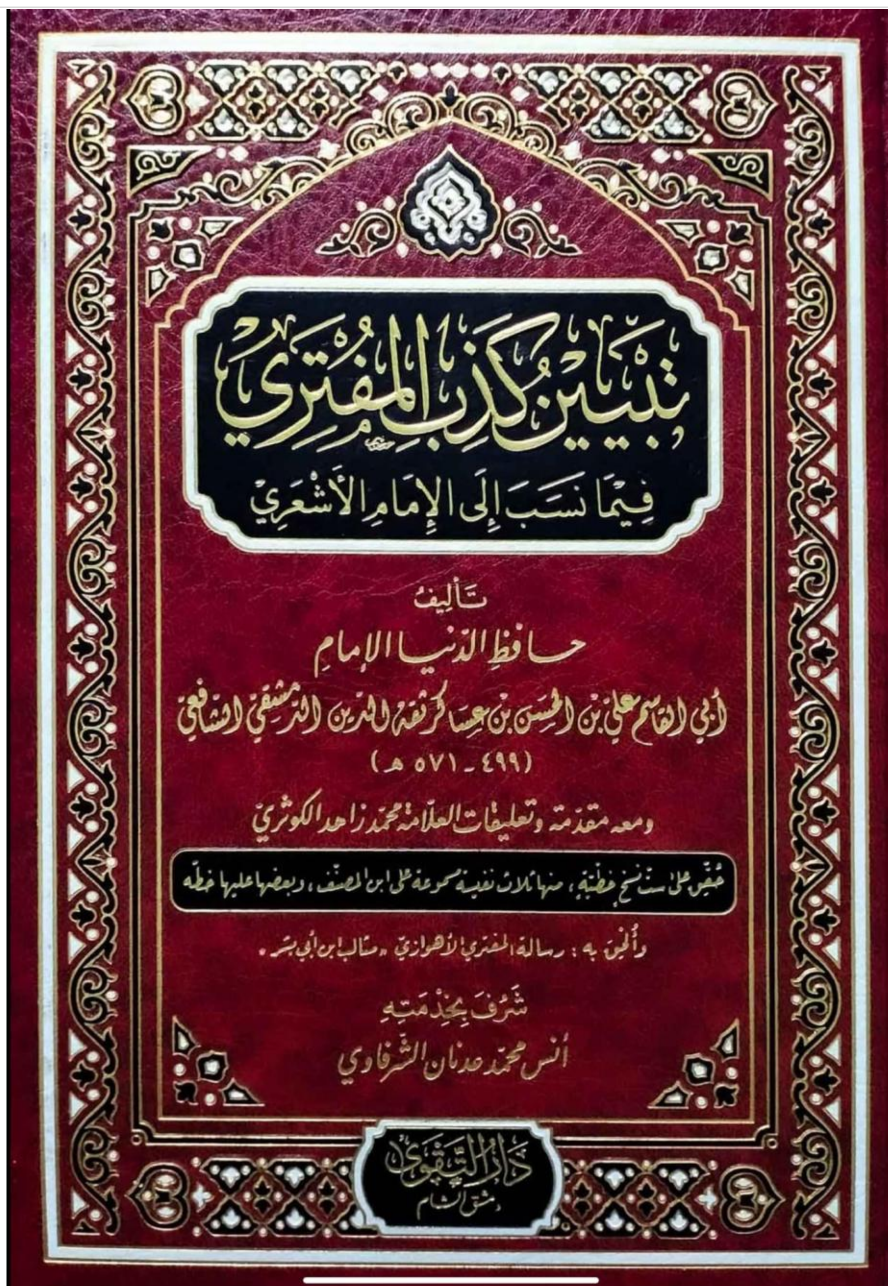
[158] ชิฮาบุดดีน อบุลฟัฎลฺ อะฮฺมัด บินมุฮัมมัด บินอะลีย์ บินฮะญัร อัลอัซเกาะลานีย์, *อัลมุอฺญัม อัลมุฟะฮฺร็อซ*, ตรวจทานโดย มุฮัมมัด ชะกู้ร มะฮฺมู้ด อัลฮาญีย์ อัลมิยาดีนีย์ (บัยรูต: มุอัซซะซะฮฺอัรริซาละฮฺลิฏฏิบาอะฮฺวันนัชริวัตเตาซีอฺ, 1418), หน้า 56.

ข้อมูลตรงนี้ทำให้เราทราบอย่างกระจ่างแจ้งเลยว่า ชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ ได้สืบทอดหนังสือและความรู้ของอิมามอัลบุคอรีย์ทั้งหมดผ่านบุคคลคนเดียวกันกับที่ได้ส่งต่อหนังสือที่มีเนื้อหา “ตักฟีร” ต่ออัลอะชาอิเราะฮฺมาสู่ประชาชาติอิสลามในสมัยหลังจวบจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนั่นก็หมายความว่า การคุยโวของพวกอะชาอิเราะฮฺมาตลอดในเรื่องของสายรายงานฮะดีษ ถือเป็นตลกร้ายอย่างหนึ่งของประวัติศาสตร์การสืบทอดความรู้ฮะดีษมาสู่คนสมัยปัจจุบันเลยทีเดียว แม้แต่สายรายงานของเศาะฮีฮฺอัลบุคอรีย์ที่ “นักคุยโว” บ้านเราบางคนได้รับมาจากชัยคฺฮิชาม อัลกามิล เมื่อครั้งที่ท่านเดินทางมาสอนตำราฟิกฮุลอักบัรที่กรุงเทพฯนั้น มันก็เป็นสายรายงานที่รับต่อมาจาก ชัยคฺอะลีย์ ญุมอะฮฺ จากนั้นก็รับต่อมาจากชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์! ผ่านผู้เผยเผยแผ่ตำราตักฟีรอัลอะชาอิเราะฮฺและยังเป็นลูกศิษย์ของเจ้าของตำราเองอีกด้วย!

ยังมีความเห็นของชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์ข้ออื่นอีกหลายประการที่สวนทางกับจุดยืนของพวกอัลอะชาอิเราะฮฺบ้านเราโดยส่วนใหญ่ซึ่งข้าฯ ยังไม่มีเวลามากพอที่จะค้นคว้าและนำมาตีแผ่ให้ครอบคลุม ณ ตรงนี้ อย่างไรก็ตามแต่ ทั้งหมดที่กล่าวไปก็ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นถึงความย้อนแย้งและไร้น้ำหนักของสำนักอัลอะชาอิเราะฮฺที่ส่งผลให้ “ผู้รู้ระดับแนวหน้า” ต้องปรับแต่งและตีความคำสอนใหม่ออกมาจนกระทั่งเกิดความขัดแย้งกันอย่างที่เห็น หากใครคนใด “คุยโว” ว่าความรู้ของมหาวิทยาลัยอัลอัซฮัรทำให้เขาเลือกเส้นทางสายคณะเก่าหรืออัลอะชาอิเราะฮฺ ข้าฯ ก็จะบอกว่าผู้รอบรู้แห่งอัลอัซฮัรเหล่านี้ก็เป็นเหตุทำให้ข้าฯ ไม่ศรัทธาต่อแนวทางของอัลอะชาอิเราะฮฺเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 1.16 อัลฮาฟิซฺ อะฮฺมัด อัลฆุมารีย์ ในช่วงวัยหนุ่ม

ภาพที่ 1.17 หน้าปกหนังสือ ตับยีนกะสิบิลมุฟตะรีย์ฟีมานุซิบะอิลัลอิมามอัลอัชอะรีย์ของท่านอิบนุอะซากิร

وزعموا أنهم يملكون الضر والنفع لأنفسهم ؛ رداً لقول الله تعالى : ﴿ قُل لَّآ أَمْلِكُ لِنَفْسِى ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ﴾ [يونس :٤٩] ، وانحرافاً عن القرآن ، وعمَّا أجمعَ المسلمون عليه

وزعموا : أنهم ينفردون بالقدرة على أعمالهم دون ربهم ، وأثبتوا لأنفسهم غنىً عن الله عزَّ وجلَّ ، ووصفوا أنفسَهم بالقدرة على ما لم يصفوا اللهَ بالقدرة عليه ؛ كما أثبتَتِ المجوسُ للشيطان مِنَ القدرةِ على الشرِّ ما لم يثبتوهُ لله عزَّ وجلَّ[١] ، فكانوا مجوسَ هذه الأمَّة ؛ إذ دانوا بديانة المجوس ، وتمسَّكوا بأقوالِهم ، ومالوا إلى أضاليلِهم

وقنَّطوا الناسَ مِنْ رحمةِ الله ، وآيسوهم رَوحَه[٢] ، وحكموا على العصاة بالنار والخلود ، خلافاً لقول الله : ﴿ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ﴾ [النساء :٤٨] .

وزعموا : أنَّ مَنْ دخلَ النار لا يخرجُ منها ، خلافاً لِمَا جاءَتْ به الروايةُ عن رسول الله صلى الله عليه وسلم « إِنَّ ٱللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُخْرِجُ مِنَ ٱلنَّارِ قَوْماً بَعْدَ مَا ٱمْتَحَشُوا فِيهَا وَصَارُوا حُمَماً »[٣]

ودفعوا أن يكونَ لله وجهٌ ، مع قوله تعالى ﴿ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو ٱلْجَلَٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴾ [الرحمن :٢٧] ، وأنكروا أن يكونَ لله يدانِ ، مع قوله : ﴿ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ ﴾ [ص :٧٥] ، وأنكروا أن يكونَ له عينانِ[٤] ، مع قوله تعالى : ﴿ تَجْرِى

(١) في (ب) وحدها : (من) بدل (على)

(٢) في (هـ) وحدها : (من روحه) ، والرَّوح : الرحمة .

(٣) رواه البخاري (٢٢ ، ٦٥٦٠) ، ومسلم (١٨٤) من حديث سيدنا أبي سعيد الخدري رضي الله عنه ، وامتحشوا ـ بالبناء للفاعل ـ : احترقوا واسودُّوا ، وروي بالبناء للمفعول .

(٤) كذا عبارة الشيخ في « مقالات الإسلاميين » (ص ٢١٧) أيضاً بالتثنية ، وكذا نقله العلامة الآمدي في « أبكار الأفكار » (١/٤٥٦) ، وقال : (وقد اختلف المتكلِّمون في معناهما ؛ فقالت المشبهة : هما عينانِ بمعنى الجارحتين ، وقال الشيخ أبو الحسن الأشعري في أحد=

٣١٦

بِأَعْيُنِنَا ﴾ [القمر :١٤] ، ولقوله ﴿ وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِىٓ ﴾ [طه :٣٩] ، ونفوا ما رُوي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم من قوله : « إِنَّ ٱللَّهَ يَنْزِلُ إِلَىٰ سَمَاءِ ٱلدُّنْيَا »[١]

وأنا ذاكرٌ ذلك إن شاء الله باباً باباً ، وبه المعونةُ والتأييد ، ومنه التوفيقُ والتسديد

فإن قال قائلٌ قد أنكرْتُم قولَ المعتزلة والقدريَّةِ والجهميَّة والحروريَّة والرافضة والمرجئة ! فعرِّفُونا قولَكُم الذي به تقولون ، وديانتكم التي بها تدينون

قيل له : قولُنا الذي به نقولُ ، وديانتُنا التي ندينُ بها التمسُّكُ بكتاب الله ، وسنَّة نبيِّهِ صلى الله عليه وسلم ، وما رُوِيَ عن الصحابةِ والتابعينَ وأئمةِ الحديث ، ونحن بذلك معتصمونَ ، وبما كان عليه أحمدُ بن حنبل ـ

= قوليه وجماعةٌ من السلف : هما صفتان نفسيتان كما قال في اليدين) ، ولفظة (العين) قد وردت كما سترى في الآيتين بالإفراد والجمع ، والصفاتُ الخبرية تُثبتُ بلفظها كما وردت ، ولا سبيلَ للاجتهاد فيها بنحو الاشتقاق والتصريف كما نبَّهَ عليه حجة الإسلام الغزالي في « إلجام العوام » ، وقد ورد لفظُ التثنية في السنَّة ؛ وهو ما رواه ابن أبي الدنيا في « التهجد وقيام الليل » (٥٠٨) ، والمروزي في « تعظيم قدر الصلاة » (١٢٨) عن سيدنا أبي هريرة رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : « إنَّ العبدَ إذا قامَ في الصلاةِ . . فإنَّما هو بينَ عَيْنَيِ الرحمٰنِ ، فإذا التفتَ . . قال له الربُّ تباركَ وتعالى : يا بنَ آدمَ ؛ أقبلْ إليَّ ، فإنِ التفتَ الثانيةَ . . قالَ له الربُّ يا بنَ آدمَ ؛ أقبلْ إليَّ ، فإنِ التفتَ الثالثةَ أو الرابعةَ . . قال له الربُّ : يا بنَ آدمَ ؛ لا حاجةَ لي فيكَ » ، وقد أورد الإمام ابن فورك هذا الحديثَ في « مشكل الحديث وبيانه » (ص ٢٥٨) ، ومن جملة ما قاله : (واعلم : أن استعمال لفظ « العين » في البصر توسُّعٌ ؛ لما ذكرنا أنَّه تسمية الشيء باسم محلِّه وباسم ما هو قائم به ، وأن ذلك سائغ في اللغة) .

(١) رواه البخاري (١١٤٥) ، ومسلم (٧٥٨) من حديث سيدنا أبي هريرة رضي الله عنه ، وقال العلامة أبو حيان في « البحر المحيط » (٤/٣١٥) في قانون تفسير هذه الآيات المتشابهات : (جمهورُ الأئمَّة أنَّها تفسَّرُ على قوانين اللغة ومجازِ الاستعارة وغيرِ ذلك من أفانين الكلام) .

٣١٧

ภาพที่ 1.18
เนื้อหาในหน้าที่ 316-317 ท่านอิมามอบุลฮะซัน อัลอัชอะรีย์ ได้ยืนยันคุณลักษณะ "สองพระเนตร" แก่พระองค์อัลลอฮฺพร้อมอ้างอิงโองการจากอัลกุรอานมาเป็นหลักฐาน

وأنَّ له وجهاً كما قال ﴿وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو ٱلْجَلَٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ﴾[١] [الرحمن: ٢٧] ، وأنَّ له يدينِ كما قال: ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ﴾ [المائدة: ٦٤] ، وقال ﴿لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ﴾[٢] [ص: ٧٥] ، وأنَّ له عينينِ بلا كيفٍ كما قال ﴿تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا﴾[٣] [القمر: ١٤]

وأنَّ مَنْ زعمَ أنَّ اسمَ الله غيرُهُ كانَ ضالاً[٤]

وأنَّ لله عِلْماً كما قال ﴿أَنزَلَهُۥ بِعِلْمِهِۦ﴾ [النساء: ١٦٦] ، وقولِهِ ﴿وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ﴾ [فاطر: ١١]

ونُثبت لله قدرةً[٥] كما قال ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ [فصلت: ١٥]

ونُثبت لله السمعَ والبصرَ، ولا ننفي ذلك كما نفتْهُ المعتزلةُ والجهميّةُ والخوارجُ.

ونقول إنَّ كلامَ الله غيرُ مخلوق ، وإنَّه لم يخلقْ شيئاً إلا وقد قال له (كُنْ) فيكون ، كما قال ﴿إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَىْءٍ إِذَآ أَرَدْنَٰهُ أَن نَّقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ﴾ [النحل: ٤٠]

وأنَّه لا يكون في الأرض شيءٌ من خيرٍ وشرٍّ إلا ما شاءَ الله ، وأنَّ الأشياءَ تكون بمشيئةِ الله ، وأنَّ أحداً لا يستطيع أن يفعل شيئاً قبل أن يفعله الله ، ولا يستغني عن الله ، ولا يقدرُ على الخروج من علم الله

= مثبتة من إحدى النسخ المعتمد عليها ، فإن لم تكن من أصل « الإبانة » . . فما جاء فيها هو عينُ ما قرّره تلامذةُ الشيخ الأشعري

(١) وفي مطبوع « الإبانة » (ص ٢٢) : (وأن له سبحانه وجهاً بلا كيف كما قال)

(٢) وفي مطبوع « الإبانة » (ص ٢٢) : (وأن له سبحانه يدين بلا كيف كما قال) .

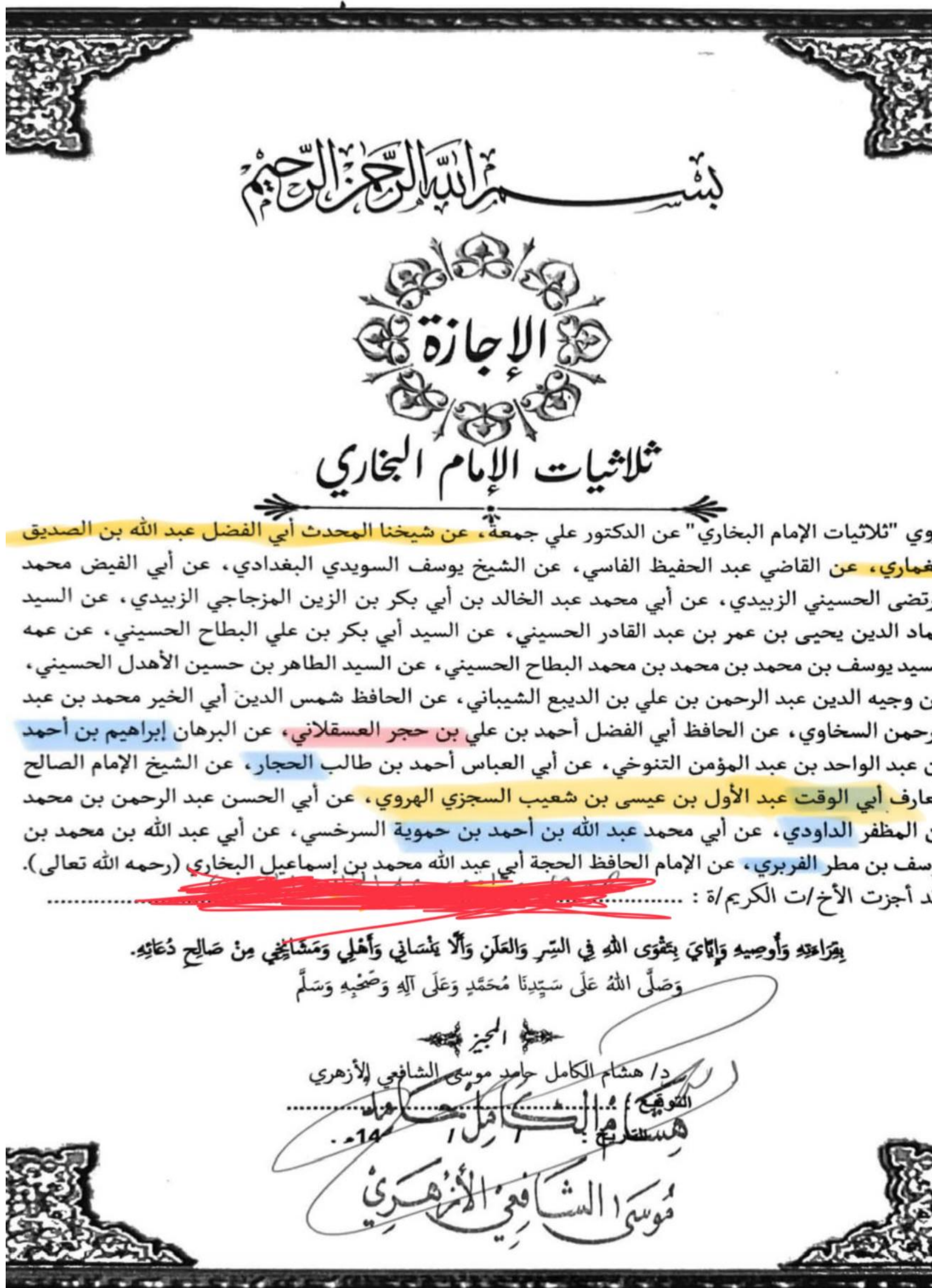
(٣) انظر ما تقدَّم قريباً تعليقاً في ورود التثنية في لفظ (العين) في السنة

(٤) وفي مطبوع « الإبانة » (ص ٢٢) : (أسماء) بدل (اسم)

(٥) وفي مطبوع « الإبانة » (ص ٢٣) : (قوة) ، والقوة والقدرة بمعنىً هنا

٣١٩

ภาพที่ 1.19 เนื้อหาในหน้าที่ 319 ท่านอิมามอบุลฮะซัน อัลอัชอะรีย์ ได้ยืนยันคุณลักษณะ “สองพระเนตร” แก่พระองค์อัลลอฮฺพร้อมอ้างอิงโองการจากอัลกุรอานมาเป็นหลักฐานอีกครั้ง

بسم الله الرحمن الرحيم

الإجازة

ثلاثيات الإمام البخاري

وي "ثلاثيات الإمام البخاري" عن الدكتور علي جمعة، عن شيخنا المحدث أبي الفضل عبد الله بن الصديق
غماري، عن القاضي عبد الحفيظ الفاسي، عن الشيخ يوسف السويدي البغدادي، عن أبي الفيض محمد
رتضى الحسيني الزبيدي، عن أبي محمد عبد الخالد بن أبي بكر بن الزين المزجاجي الزبيدي، عن السيد
ماد الدين يحيى بن عمر بن عبد القادر الحسيني، عن السيد أبي بكر بن علي البطاح الحسيني، عن عمه
سيد يوسف بن محمد بن محمد بن محمد البطاح الحسيني، عن السيد الطاهر بن حسين الأهدل الحسيني،
ن وجيه الدين عبد الرحمن بن علي بن الديبع الشيباني، عن الحافظ شمس الدين أبي الخير محمد بن عبد
رحمن السخاوي، عن الحافظ أبي الفضل أحمد بن علي بن حجر العسقلاني، عن البرهان إبراهيم بن أحمد
ن عبد الواحد بن عبد المؤمن التنوخي، عن أبي العباس أحمد بن طالب الحجار، عن الشيخ الإمام الصالح
عارف أبي الوقت عبد الأول بن عيسى بن شعيب السجزي الهروي، عن أبي الحسن عبد الرحمن بن محمد
ن المظفر الداودي، عن أبي محمد عبد الله بن أحمد بن حموية السرخسي، عن أبي عبد الله بن محمد بن
يوسف بن مطر الفربري، عن الإمام الحافظ الحجة أبي عبد الله محمد بن إسماعيل البخاري (رحمه الله تعالى).
قد أجزت الأخ/ت الكريم/ة : [redacted]

بِقِرَاءَتِهِ وَأُوصِيهِ وَإِيَّايَ بِتَقْوَى اللهِ فِي السِّرِّ وَالعَلَنِ وَأَلَّا يَنْسَانِي وَأَهْلِي وَمَشَايِخِي مِنْ صَالِحِ دُعَائِهِ.
وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

المجيز

د/ هشام الكامل حامد موسى الشافعي الأزهري

التوقيع : ....

التاريخ : / / 14هـ

ภาพที่ 1.20 สายรายงานเศาะฮีฮฺอัลบุคอรีย์ของชัยคฺฮิชาม อัลกามิล ที่สืบผ่านชัยคฺอับดุลลอฮฺ อัลฆุมารีย์